

Michel Houellebecq
ELEMI RÉSZECSKÉK

Michel Houellebecq: Les particules élémentaires

© Michel Houellebecq, 1998

Fordította: Tótfalusi Ágnes

- részletek -

Egy adott társadalom gazdaságát, politikáját és erkölceit éppen az a vízió határozza meg, amely a társadalom tagjaiban egy adott pillanatban a világról kialakul. Metafizikai mutációra – vagyis az emberek világképének radikális és globális átalakulására – nagyon ritkán kerül sor az emberiség történetében. Metafizikai mutációnak számított például a kereszténység megjelenése.

Amikor létrejön egy metafizikai mutáció, következetesen és tökéletesen kifejlődhet anélkül, hogy ellenállásba ütköznék, és bár nem ez a célja, elsöpri a gazdasági és politikai rendszereket, az esztétikai ítéleteket és a társadalmi hierarchiákat is. Nincs olyan emberi erő, amely útját állhatná térhódításának – csak egy új metafizikai erő megjelenése. És még azt sem állíthatnánk, hogy a metafizikai mutációk csak a legyengült, már hanyatlófélben lévő társadalmakat támadják meg.

Amikor a kereszténység megjelent, a Római Birodalom hatalma csúcsán állt, tökéletesen megszervezve uralkodott az egész ismert világon; technikai és katonai felsőbbrendűsége példa nélkül való volt, tehát a kereszténységnek elvileg nem volt vele szemben semmi esélye.

Az újabb metafizikai mutációt a modern tudomány színrelépése jelentette. A kereszténység, amely hajdanában legyőzte a Római Birodalmat, a középkorra már létrehozta a maga tökéletes rendszerét az ember és a világegyetem magyarázatára, alapul szolgált a népek kormányzásához, áthatotta a tudományt és a művészeteket, döntött béke és háború felől, megszervezte a javak termelését és újrafelosztását – és mindez kevés volt ahhoz, hogy megakadályozza hanyatlását.

Max Planck 1900. december 14-én, a Berliini Akadémián megtartotta Zur Theorie des Gesetzes der Energieverteilung in Noivnalspektrum című előadását, ahol először

alkalmazta az energiakvantum fogalmát, amely később meghatározó szerepet játszott a fizika fejlődésében.

1900 és 1920 között, főleg Einstein és Bohr nyomán a tudósok zseniális gondolati modellek segítségével próbálták működtetni az új fogalmakat a korábbi elméletek keretein belül, és csak az 1920-as évektől kezdve vált nyilvánvalóvá, hogy a régi keretek halálra vannak ítélve.

Niels Bohrt nemcsak a saját felfedezései miatt tekintik a kvantummechanika megalapítójának, hanem a különlegesen kreatív, intellektuálisan pezsgő, szabad és baráti légkör miatt is, amelyet maga körül teremtett. A koppenhágai Fizikai Intézet, amelyet Bohr alapított 1919-ben, Európa legkiválóbb fiatal kutató fizikusait vonzotta magához. Heisenberg, Pauli és Born is ott töltötte tanulóéveit. Bohr, aki kicsit idősebb volt náluk, órákat áldozott arra, hogy részletesen megbeszélje velük az elméletüket. Filozofikus éleslátás, jóakarát és szigor egyedülálló keveréke jellemezte. Pontos volt, vagy inkább mániákus, semmiféle becslést nem tűrt meg a tudományos kísérletek elemzésekor, de egyetlen új gondolatot sem talált eleve örültségnek, és egyetlen klasszikus fogalmat sem tartott érinthetetlennek. Tanítványait szívesen meghívta tisvildi kúriájába is.

Más tudományágak tudósait is vendégül látta itt, de vendégei között politikusok és művészek is akadtak. A beszélgetés szabadon csapongott a fizika és a filozófia, a történelem és a művészetek, a vallás és a mindennapi élet témája között. A görög idők óta nem jött létre hasonló légkörű baráti kör. Ebben a kivételes légkörben alakultak ki 1925 és 1927 között az úgynevezett „koppenhágai interpretáció” leglényegesebb alapelvei, amelyek gyakorlatilag érvénytelenné tették a tér, a kauzalitás és az idő korábbi kategóriáit.

A Trombidium holosericeum, más néven bíboratka nagyon gyakori a nyári mezőkön. Az átmérője körülbelül két milliméter. A teste vaskos, húsos, erősen domború, élénkvoros. Rovarorrát az emlősök bőrébe vájva elviselhetetlen viszketést okoz áldozatainak. A Linguatula rhinaria a kutyák orr-, homlok- vagy állkapocsüregében él, de néha az emberben is megtelepszik. A lárvája ovális, hosszú farka van. A szájszervén fűrőeszköz van. Két pár lábcsonkján karmokat visel. A kifejlett példány fehér, lándzsa alakú, 1,8-1,85 milliméter hosszú. A teste lapos, gyűrűs, áttetsző, kitines szilánkok borítják.

A gyakorlatban is megvizsgálható erkölcs mindig a tiszta erkölcsi elemek és a többékevésbé homályos, leggyakrabban vallási eredetű elemek változó arányú keverékének az eredménye. Minél nagyobb teret nyernek a tiszta erkölcsi elemek, annál hosszabb és boldogabb életű lesz az a társadalom, ahol ez az erkölcs uralkodik. Végletesen azt is mondhatnánk, hogy egy olyan társadalom, amelyet az egyetemes erkölcs tiszta eszméi uralnak, olyan hosszú ideig maradhatna fenn, mint maga a világ.

Már késő este volt. Michel markába fogta a betonkorláton lapuló kis madarat, a kis kanári reszketett a hidegtől és a félelemtől. Ezután többször is találkozott a lánnyal, leginkább a szemétkukánál. A lány bólintott, így jelezte, hogy megismeri, és ő visszabólintott. Ez az eset végeredményben lehetővé tette, hogy kapcsolatba lépjen egy szomszédjával, és ez jó volt. Az ablakából egy tucatnyi épületre látott, tehát körülbelül háromszáz lakásra. Amikor este hazaért, a kanári füttyörészni és csicseregni kezdett. Körülbelül öt-tíz percre csicsergett, Michel vizet és magot adott neki, és kicserélte alatta az almot. De ma este csend fogadta. A kalitkához lépett, és látta, hogy a kismadár meghalt. Kicsi, fehér, már hideg teste az aprókavicsos almon feküdt. Michel mindenesetre megvacsorázott a Monoprix Gourmet vendéglőben, turbolyás sültet evett és közepesen jó Valdepenast ivott hozzá. Amikor hazaért, a madár tetemét rövid habozás után betette egy nejlonzacskóba, a zacskóra nehezéknek egy sörösüveget kötözött, és ledobta a szemétdobón. Mit csinálhatott volna? Mondasson gyászmisét? Sohasem tudta, hova torkollik a szemétdobó (a nyílása keskeny volt, de azért egy madár teste még átfért rajta). Éjszaka hatalmas kukákról álmodott, a kukák dugig voltak kávéfilterrel, paradicsomszósos raviolival és széttrancsírozott nemi szervekkel. Óriási, madár nagyságú, csőrös kukacok támadták meg a holttestét. Letépték a lábát, ízekre szedték a nemi szervét, kivájták a szemgolyóit. Remegve ébredt, felült. Még csak fél kettő volt.

A televízió nemigen érdekelte Michelt, bár dobogó szívvel követte Az állatok élete sorozat hetenkénti adásait. A gazellák és a dámszarvasok, ezek a törékeny emlősök rettegésben töltötték napjaikat. Az oroszlánok és a párducok közönyösen rágcsáltak egész nap, olykor rövid kegyetlenség-kitörések szakították meg apátiájukat.

Megölték, szétszaggatták és felfalták a náluk gyengébb, elöregedett vagy beteg állatokat, azután újból visszasüllyedtek tompa kábulatukba, amelyet csak az őket belülről faló élősködők támadása zavart meg néha. Egyes élősködőket azoknál is kisebb élősködők sanyargattak, ezek pedig a vírusok számára jelentettek táptalajt. A hüllők a fák között csúszkáltak, madarakat és emlősöket öltek méregfogaikkal, amíg egy ragadozó madár csőre fel nem darabolta őket. Claude Darget, a narrátor ünnepeles hangja idióta és tudománytalan csodálattal kommentálta ezeket a képsorokat. Michel remegett a felháborodástól, és megszületett benne az a szilárd meggyőződés, hogy a természet egészében véve nem más, mint undorító disznóság, hogy a vad természet a totális pusztítást és az egyetemes holokausztot igazolja – az ember földi küldetése pedig valószínűleg az, hogy ezt a pusztítást beteljesítse.

Az erkölcsök felszabadításáért indított mozgalom 1974-ben minden téren nagy sikereket ért el. Március 20-án Párizsban megnyílt az első Vitatop klub, amely később úttörő szerepet játszott a testépítés és a testkultusz felvirágzásában. Július 5-én életbe lépett a tizennyolc évesek jogi nagykorúságáról szóló törvény, 11-én a közös megegyezéses válásról szóló törvény, a házasságtörés fogalma pedig örökre eltűnt a francia büntetőjogból. November 28-án, egy viharos vitát követően az országgyűlés, hála a baloldal támogatásának, elfogadta az abortuszt lehetővé tevő Veil-törvényt. Ezt a vitát a legtöbb kommentár később „történelmi vitaként” méltatta. A nyugati országokban sok évszázadon keresztül uralkodó keresztény antropológia határtalan fontosságot tulajdonított minden emberi életnek, a fogantatástól a halálig, mert a keresztények hite szerint az emberi testben lakozó lélek halhatatlan, és előbb-utóbb Istenhez kell megtérnie. A biológia fejlődésének következtében a XIX-XX. század folyamán kialakult a materialista antropológia, amely előfeltevéseiben radikálisan különbözött a keresztény antropológiától, és sokkal visszafogottabban nyilatkozott az etika kérdéseiről is. A materialista antropológia szerint a magzat, ez a progresszív átalakulás állapotában leledző kicsi sejthalmaz csak akkor ruházható fel autonóm individuális létezéssel, ha a társadalmi konszenzus ezt lehetővé teszi (például ha nincsenek károsodást okozó genetikai hibái, a szülők elfogadják létezésének tényét stb.).

Az a tény pedig, hogy az idős emberek, akik alig többek fokozatosan leépülő szerveik halmazánál, csak akkor tudják értékelni az életbenmaradáshoz való jogukat, ha képesek szervi funkcióik kielégítő koordinálását fenntartani, felvetette az emberi méltóság kérdését. Az élet két végpontjával kapcsolatban felmerülő etikai problémák (az abortusz, majd néhány évtizeddel később az euthanázia kérdése) a két világlátás,

a két, alapjában radikálisan ellentmondó antropológia közötti meghaladhatatlan ellentét alaptényezőivé váltak.

A Francia Köztársaság alapeszméjének agnoszticizmusa a képmutató, progresszív, némileg alattomos materialista antropológia győzelmét segítette elő. Az emberi élet értékének problémája, ha nem is nyíltan, de továbbra is foglalkoztatta az embereket, és teljes bátorsággal kijelenthetjük, hogy a nyugati civilizáció utolsó évtizedeiben nagymértékben hozzájárult a depresszív, sőt mazochista közhangulat kialakulásához.

Napjaink nyugati embere számára, még akkor is, ha egészséges, a halál gondolata valamiféle alapzajt jelent, amely rögtön betölti az agyát, amint a tervek és a vágyak elhalványulnak benne. A kor előrehaladtával ez az alapzaj egyre jobban felerősödik, leginkább talán egy mély, néha fogcsikorgató morgáshoz hasonlítható.

Hajdanában ezt az alapzajt az Úr birodalmára való várakozás hozta létre, manapság pedig a halálra való várakozás. Így van ez.

A Változás Helyét néhány hajdani hatvannyolcas alapította 1975-ben, Cholet-től délre, egy nagy kiterjedésű fenyvesben, amely az egyik alapító tulajdona volt. (Ami azt illeti, '68-ban egyikük sem csinált semmit, inkább azt mondhatnánk, hogy '68 szellemében éltek). A '70-es évek elején divatba jött felszabadító eszmékre épülő tervük szerint egy bárki számára elérhető utópiát akartak megvalósítani, vagyis olyan helyet létrehozni, ahol az emberek „itt és most” arra törekednek, hogy az öngazgatás, a személyes szabadság tisztelete és a közvetlen demokrácia eszméi szerint éljenek. Nem akartak új kommunát alapítani, ennél jóval szerényebbek voltak, egyszerűen csak egy olyan nyaralóhelyet akartak létrehozni, ahol ennek az életmódnak a szimpatizánsai szembesülhetnek az említett eszmék gyakorlati alkalmazásával. Az alapításkor – humanista és republikánus szellemben – természetesen szó esett még a szinergiák ösztönzéséről és kreatív találkozásokról is, de ahogyan az egyik alapító megfogalmazta, leginkább arról volt szó, „hogy az ember jókat dughasson”.

A Változás Helye nagyon hamar az előregedés problémájával találta szembe magát. Működésének alapeszméit tulajdonképpen a nyolcvanas évek fiataljainak igényei szerint alakították ki. A spontán színházi műhelyeket és a kaliforniai masszázst leszámítva a telep tulajdonképpen kemping volt, a szállás kényelme és felszereltsége szempontjából pedig nem versenyezhetett az intézményes vakációs központokkal.

Ráadásul a Hely némileg anarchista szelleme eléggé megnehezítette a belépések vagy a fizetés pontos ellenőrzését, tehát egyre nehezebben lehetett fenntartani a kezdettől ingatag anyagi egyensúlyt.

Az első intézkedés, amelyet az összes alapító tag egyhangúlag elfogadott, az volt, hogy a fiatalok számára különösen kedvező árakat állapítottak meg, de ez persze nem bizonyult legendőnek.

Frédéric Le Dantec 1984 elején az éves közgyűlésen hozakodott elő azzal a javaslatával, amely szerinte biztosíthatna volna, hogy a Hely anyagilag jövedelmezővé váljék. Mint elemzésében megállapította, a vállalkozás forma lett a nyolcvanas évek kiaknázandó területe. Az alapító tagok mindannyian sok tapasztalatra tettek szert a pszichológiából átvett technikákkal és terápiákkal kapcsolatban (rebirth, do in, parázson járás, tranzakcionális analízis, zen meditáció...). Miért ne fektethetnék be a szakértelmüket és hozhatnának létre vállalkozást például kéthetes tanfolyamok beindításával? Viharos vita után a tervet elfogadták. Így fogtak bele a piramis építésébe, és ekkor épült az az aránylag komfortosan felszerelt ötven bungaló is, amelyet a kurzusok résztvevőinek szántak. Ezzel egy időben rengeteg, de célzott számítógépes üzenetet küldtek szét különféle nagy cégek személyzeti osztályaira. Néhányan az alapítók közül, akik markánsan baloldali álláspontot képviseltek, nehezen viselték ezt az átmenetet. Rövid belső harc után semmissé nyilvánították azt a társulási törvényt, amely alapján addig a Helyet irányították, és átalakultak korlátolt felelősségű társasággá, amelyet főleg Frédéric Le Dantec irányított. Végül is az ő szülei voltak a terület tulajdonosai, és a Maine et Loire-i Hitelintézet hajlandónak mutatkozott, hogy támogassa a terveit.

Öt évvel később a Helynek már egészen pofás referencia-katalógust sikerült összeállítania a résztvevőkről (Banque Nationale de Paris, IBM, Kereskedelmi Minisztérium, RATP, Bouygues).

Vállalati és nemzetközi konferenciák, tanfolyamok zajlottak itt egész évben, és a „nyaralóhely” tevékenység, amelyet legfeljebb nosztalgiából őriztek meg, csak az éves hozam 5%-át tette ki.

A Változás Helye, amelyet eredetileg a szexuális szabadság és a vágy szabad kifejezésének elősegítésére alapítottak, egyre inkább a depresszió és a keserűség színhelyévé változott.

„Isten veletek, holdfényben összefonódó emberi testek! Isten veletek, napfényben tündöklő olajos testek, senki sem ünnepel már titeket dionüszoszi orgiákon!” – zsolozsmázták a negyvenesek, amikor lankadt farkukra és zsírpárnáikra néztek.

A Helyen 1987-ben jelentek meg az első félvallásos szellemű műhelyek. A kereszténység persze tiltólistán volt, de a megfelelően könnyed, egzotikus misztikát ezek a kevésagyú emberek még össze tudták egyeztetni a testkultusszal – mert ők minden ésszerűséggel szemben továbbra is a testet dicsőítették. Az érzéki masszázskurzusok és az orgazmusfejlesztő tanfolyamok folytatódtak, de egyre elevenebb lett az érdeklődés az asztrológia, az egyiptomi tarot, a csakrákról való meditáció és az érzéki energiák tana iránt. Gyakran szerveztek „Találkozókat az Angyallal”, ahol azt lehetett megtanulni, hogyan érzékelje az ember a kristályok rezgését. 1991-ben beindították „A szibériai sámánizmus” kurzust, és rögtön az első alkalom nagyon emlékezetes maradt, mert a beavatási szertartást egy szent parázssal fűtött sweat lodge-ban tartották, ahol az egyik résztvevő szívinfarktust kapott, és meghalt. A tantrának, amely az érzéki simogatásokat, a zűrzavaros spiritualitást és a mély egoizmust egyesítette magában, különösen élénk sikere volt. Néhány éven belül a Hely – mint sok más hasonló telep Franciaországban és Nyugat-Európában – tulajdonképpen viszonylag divatos New Age-központtá vált, miközben magán viselte a hetvenes évek hedonista és felszabadult életérzésének nyomait, és ez biztosította a piacon az egyediségét.

Elolvasta a következő hét programját. Az első variációt választotta, amely a „Kreativitás és relaxáció” címet viselte. Délelőtt három műhely között választhatott: pantomim és pszichodráma, akvarell, ösztönös írás. A pszichodramából nem kér, köszöni szépen, egyszer már kipróbálta egy hétvégén a Chantilly kastély mellett. Ötvenes szociológusnők fetrengtek a tornatermi matracokon és játékmackót követeltek az apukájuktól, hát ezt most talán kihagyná. Az akvarell már kicsit vonzóbb volt, de feltehetőleg a szabadban tartják, fenyőtűkön kuporogva, ott az a csomó bogár és a többi kényelmetlenség, megéri ez az egész néhány vacak mázsolmányért?

Az íráscsoport animátorának hosszú fekete haja volt, kár-minvörössel kihúzott vastag szája (az ilyet hívják szopós szájnak).

Tunikát és szoros fekete nadrágot hordott, nagyon jó nő volt. De azért ez is csak egy vén kurva, gondolta Bruno, amikor helyet foglalt a résztvevők által kialakított laza

körben. Jobbra tőle egy ősz hajú, szörnyen fakó bőrű kövér nő ült vastag keretes szemüvegben. Bortól búzlótt és zajosan szuszogott, pedig még csak fél tizenegy volt.

„Úgy örvendezünk mai együttlétünknek, a Földnek és a négy égtájnak, hogy egy hatha jóga pozitúrával kezdjük a műhelymunkánkat, ezt a pozitúrát napköszöntőnek hívják” – kezdte az animátor, aztán elmagyarázott egy teljesen felfoghatatlan pozitúrát, mire a Bruno oldalán ülő részeg nő jókorát bőfögött.

„Fáradt vagy, Jacqueline... – kommentálta a jógini –, ne csináld a gyakorlatot, ha nem érzed át. Nyújtózz el, majd egy kicsit később folytatod a csoporttal.”

Amúgy a csoport többi tagjának is el kellett nyújtóznia, majd a karmikus csoportvezető megnyugtató és sekélyes meditációs szövegbe kezdett: „Csodálatos és tiszta vízbe gázoltok. Ez a víz fürdeti a tagjaitokat, a hasatokat. Köszöntitek Földanyátokat. Bizalommal simultok Földanyátokhoz. Érzitek a vágyatokat.

Megköszönitek saját magatoknak, hogy megajándékoztátok magatokat ezzel a vággyal...” – és így tovább. A mocskos tatamin elnyúlva Bruno idegességében a fogát csikorgatta. A mellette fekvő részeg nő megállás nélkül bőfögött, két bőfögés között hangosan felsóhajtott:

„Haaah!” – így óhajtotta jelezni, mennyire dekoncentrált. A nagydarab karmikus ribanc tovább folytatta a dumáját, megidézte azokat a mágneses erőket, amelyek besugározzák a hasat és a nemi szervek tájékát. Miután megidézte mind a négy elemet, a teljesítményével nagyon is elégedetten a következő mondatokkal zárta beszédét: „Most már elhárítottátok a lelketekből a racionalitás akadályait, és kapcsolatba léptetek belső terveitekkel.

Kérlek titeket, nyíljatok ki a teremtés végtelen terére!” – „Anyád picsája!” – gondolta dühödten Bruno, miközben nagy nehezen feltápászkodott. Ezután következett az írásszakasz, majd mindenki bemutatkozott és felolvasta a szövegét. Egyetlen túrhető nő volt az egész csoportban, egy formás kis vörös, farmerban és pólóban.

Emmának hívták, és egy hihetetlenül bárgyú versikét olvasott fel valami égi bárányokról. Általában minden felolvasó a megtalált kapcsolat kegyelmét és örömét izzadta, Földanyánkat és nap Atyánkat dicsőítette.

Megint feltápászkodtak, és egymás kezét megfogva kört formáltak. Bruno a jobb kezével kellenlenül megfogta a részeg nő kezét, ballal pedig egy undorító vén

szakállas faszét. A jógini összpontosított, majd hosszan elnyújtott, nyugodt hangon azt mondta: „om”. Erre válaszul mind azt mondták: „om”, mintha mást sem csináltak volna egész életükben. Bruno nagy bátran megpróbált beolvadni a gyakorlat ritmusába, amikor érezte, hogy jobbról megbillen az egyensúly. A részeg nő, mintha hipnotizálnák, lassan összeomlott, mint egy zsák krumpli. Bruno elengedte a kezét, de már nem tudott állva maradni, és térdre omlott az öreg lotyó előtt, aki a hátán feküdt a tatamin és kapálózott. A jógini egy pillanatra megállt, és nagy nyugodtan megjegyezte: „Igen, Jacqueline, feküdj csak le, ha úgy érzed, hogy arra van szükséged.” Úgy tűnt, hogy ezek ketten jól ismerik egymást.

A második írólecke kicsit jobban ment, mert a reggeli futó látomás emlékének hatására Brunónak a következő versikét sikerült rittyentenie:

Barnítom a pöcsöm

(Hajrá, pöcsöm!)

Napoztatom

(Haj, bránerom!)

Istenbe botlom épp

A szoláriumban,

A szeme szép,

Almát eszik ottan.

Hol lakik vajon?

(Hajrá, botom!) A

mennyben ám

(Haj, fuvolám!)

„Sok humor van benne” – kommentálta a jógini kicsit rosszallóan. – „Egy kis misztika – kockáztatta meg a bőfögős – vagy talán inkább egy kis mélymisztika...”

Nem volt nehéz kitalálni, hogy katolikus, mert nagy vaskeresztet hordott a nyakában, a pupillái pedig tágak voltak, mélységet adva a tekintetének, ami gyakran megfigyelhető a katolikusokon, tehát a misztikusokon (és ami azt illeti, néha az alkoholistákon is). Hosszú fekete haja volt, nagyon fehér bőre, kicsit sovány volt, de cseppet sem rossz nő. Vele szemben egy vörösesszőke lány ült, amolyan kaliforniai fajta, legalább egy méter nyolcvan volt, és hihetetlen egészség sugárzott belőle. Ő volt a tantra-műhely vezetője. Tulajdonképpen Créteilben született és Brigitte Martinnak hívták. Kaliforniában átplastikáztatta a mellét és megismerkedett a keleti misztikával, ezenkívül még a keresztnevét is megváltoztatta. Amikor visszatért Créteilbe, Shanti Martin néven tantracsoportot indított. A katolikus lány láthatólag nagyon csodálta őt. Az elején még Bruno is részt tudott venni a beszélgetésükben, amely a természetes diétákról folyt – ugyanis értett valamit a gabonafajtákhoz. De a lányok nagyon hamar vallásos témák felé fordultak, és attól kezdve Bruno nem tudta követni a társalgást. Vajon lehet-e Jézust Krishnával azonosítani, és ha nem, akkor kivel lehet? Jobban kell-e szeretni Rintintint, mint Rustyt? A katolikus lány, bár katolikus volt, nem szerette a pápát. A pápa – ez volt az elmélete – középkori mentalitásával útjában áll a Nyugat spirituális fejlődésének. „Ez igaz – jelentette ki Bruno –, valóságos debil.” Ez a váratlan megjegyzés egy pillanatra felé fordította a lányok figyelmét. „A dalai láma pedig mozgatni tudja a füleit...” – tette hozzá még Bruno, és elrágta a szójaszelet utolsó falatját.

A program szerint délutánra három választása volt: választhatott az érzéki testmasszázs, a hang felszabadítása és a meleg vízben tartott rebirth között. Nyilvánvalóan a masszázsnak volt a legmenőbb hangzása. A masszázssórára menet azt is megláthatta, hogyan zajlik a hang felszabadítása: a tantratanárnő irányításával egy tucatnyian összevissza ugrándoztak a fűben, mint a rémült pulykák.

A testmasszázs-óra a domb tetején zajlott, körbe állított, fürdőlepedőkkel letakart kecskelábas asztalok között. A résztvevők meztelenek voltak. A kör közepén a műhely vezetője, egy kicsit kancsal, alacsony barna férfi röviden vázolta az érzéki testmasszázs történetét. Ahogy elmesélte, ez a masszázs fajta a Fritz Perls által kidolgozott testmasszázsából vagy „kaliforniai masszázsból” ered, de progresszívan magába olvasztotta az érzéki masszázs néhány vívmányát, míg végül – legalábbis ő így gondolja – ez vált a legteljesebb masszázs-módszerré. Tudja, mondta, hogy a telepen egyesek nem osztják a véleményét, de most nem akarna velük vitába bocsátkozni. Bárhogyan is legyen, fejezte be végül, létezik ilyen masszázs és olyan masszázs, és végső soron bátran állíthatjuk, hogy egyik sem hasonlítható a másikhoz.

A rövid bevezető után rátért a demonstrációra. Végigfektetett egy szőke lányt a törülközővel letakart asztalon. „Érzékelnünk kell a partnerünk feszültségét” – intette a résztvevőket, miközben a lány vállát simogatta, a farka néhány centiméterre himbálózott a lány hosszú szőke hajától.

„Egyesíteni, mindig egyesíteni – folytatta, és masszázsolajat öntött a lány mellére. – Tisztelnünk kell a test vonalainak integritását” – mondta, és a keze lecsúszott a lány hasára. A lány behunyta a szemét és látható élvezettel széttárta a lábát.

„És most dolgozzatok kettesben – mondta a kis kancsal. – Menjetek körbe, találkozzatok a térben, fordítsatok időt rá, hogy igazán találkozzatok egymással.”

1967. december 14-én a Nemzetgyűlés első változatban elfogadta a fogamzásgátlás szabadságáról szóló Neuwirth törvényt.

A társadalombiztosítás ugyan még nem támogatta a fogamzásgátló tablettát, de már szabad forgalomba került a patikákban. Ettől az időszaktól kezdve a társadalom széles rétegei előtt megnyílt az út a szexuális felszabadulás felé, amely odáig csak a felsőbb osztályok, a szabadfoglalkozásúak és a művészek – no meg a kis- és középvállalatok főnökei – számára volt elérhető. Mulatságos belegondolni, hogy a szexuális felszabadulás eszméje gyakran egy közösség álmának alakjában jelent meg, pedig tulajdonképpen az individualizmus történetében jelentett új lépcsőfokot. Ahogyan a szép háztartás szó is mutatja, a házaspár és a család jelentette az utolsó primitíven kommunista szigetecskét a liberális társadalom kebelében. **A szexuális felszabadulás odáig vezetett, hogy összeomlottak ezek a közvetítő közösségek is, az utolsók, amelyek elválasztották az egyént a piactól.** Egyébként ez a rombolási folyamat napjainkban is folytatódik.

Ő csak szeretni akart, vagy leginkább nem akart semmit. Semmi körülírhatót. Az életnek, gondolta, valami egyszerű dolognak kellene lennie, valami olyasminek, amit úgy élhetnének meg, mint végtelenül ismétlődő apró rítusok sorozatát. Kicsit semmitmondó rítusok ezek, de ugyanakkor mégis hinni lehet bennük. Egy tétel és tragédiák nélküli élet képe jelent meg előtte. De a férfiak élete nem így szerveződik. Néha elment otthonról, és a kamaszokat és a házakat tanulmányozta. Egy dolog biztos volt: már senki sem tudta, hogyan kell élnie. Nem, ez talán túlzás, az Act Up nevű meleg szervezet aktivistái fontosnak érezték, hogy a tévében reklámokat sugározzanak, amelyeket mások pornográfnek találtak, mert ezek a reklámok különböző homoszexuális pozitúrákat mutattak be premier plánban. Az ő életük

egyébként is mulatságosnak és tevékenynek látszott, tele mindenféle eseményekkel. Rengeteg szexuális partnerük volt, a back room okban dugták seggbe egymást. Néha a kotonok lecsúsztak vagy elszakadtak. Ilyenkor meghaltak AIDS-ben, de még a haláluknak is nemes és militáns színezete volt. Egyébként a televízió, főleg a közszolgálati csatorna, állandóan leckéket sugárzott a méltóságról. Kamaszkorában Michel úgy képzelte, hogy a szenvedés még több méltósággal tölti el az embert. Mostanra meg kellett értenie, hogy tévedett. Az embereket a televízió tölti el még több méltósággal.

A 3 Svájc katalógus a maga módján mégis történetibb magyarázatot adott az európai rosszkedvre. Az a gondolat, hogy az emberi civilizáció mutáción megy keresztül, közvetett módon már a katalógus első oldalain megjelent, de csak a tizenhetedikén kristályosodott végleges alakjába. Michel több órán keresztül tűnődött a kollektív tematikáját meghatározó két mondat üzenetén: „Optimizmus, nagyvonalúság, összetettség és harmónia viszi előre a világot. A HOLNAP NŐNEMŰ LESZ.” A nyolcórás híradóban Bruno Masure bejelentette, hogy egy amerikai űrszonda életre utaló fosszilis nyomokat talált a Marson. Bakteriális formákról volt szó, valószínűleg metános archeo-baktériumokról. Mindez azt jelentette, hogy egy Földhöz közeli bolygón valószínűleg biológiai makromolekulák jelentek meg és nagy önreprodukáló struktúrákat hoztak létre, amelyek egy primitív magból és alig ismert fajtájú sejtfalból álltak, ez az egész folyamat lelassult, mert – nyilván valami éghajlatváltozás hatására – a reprodukció egyre nehezebbé vált, végül teljesen abbamaradt. A Marson lezajló élet meglehetősen egyszerű történetnek látszott. Ugyanakkor (és úgy tűnt, hogy erről Bruno Masure nemigen vesz tudomást), erről a kicsit semmitmondó kudarcról szóló történetecske erőteljesen ellentmondott minden olyan mitikus vagy vallási konstrukciónak, amelyben az emberiség hagyományosan oly nagy gyönyörűségét lelta. Soha nem történt tehát semmiféle egyedi, grandiózus és teremtő aktus, nem beszélhetünk kiválasztott népről, sem kiválasztott fajról vagy kiválasztott bolygóról. A Földön sem zajlott más, mint ami körülbelül ugyanígy mindenütt zajlik a világegyetemben, vagyis bizonytalan és kétes kimenetelű kísérletek, ráadásul kimerítő monotonniával. A Marson lévő baktériumok DNS-e pontosan egyezett a földi baktériumok DNS-ével. Ez a tény különösen elszomorította Michelt, ami önmagában is a depresszió jele volt. Egy kutató, egy normálisan működő kutató feltétlenül megörült volna ennek a hasonlóságnak, és mindenképpen az egyesítő szintézis ígéretét látta volna benne. Ha a DNS mindenütt egyforma, annak feltétlenül oka van; mély, a peptidek molekuláris struktúrájához, vagy talán az önreprodukció topológiai feltételeihez kötődő oka. Ezeket a mély okokat talán ő

maga is felfedezhetné, és jól emlékezett rá, hogy fiatalabb korában egy efféle perspektíva lelkesedéssel töltötte volna el.

Fiatal kutatóként részt vehetett Alain Aspect csodálatos kísérleteiben, amelyeket Aspect az ugyanazon kalciumatom által egymás után kibocsátott két foton viselkedésének szétválaszthatatlanságáról folytatott. Michel volt a legfiatalabb kutató a csoportban.

Aspect pontos, szigorú, tökéletesen dokumentált kísérleteinek tudományos körökben jelentékeny visszhangja volt, általános vélemény szerint először fordult elő, hogy valaki tökéletesen megcáfolja azokat az ellenvetéseket, amelyeket Einstein, Podolsky és Rosen 1935-ben a kvantummechanika formalizmusa ellen felhozott.

Az Aspect-kísérlet eredményei nyilvánvalóan meghaladták Belinek az Einstein hipotézisei alapján levezetett egyenlőtlenségeit, és tökéletesen megegyeztek a kvantumelmélet jóslataival. Ettől kezdve a tudósok két elmélet közül választhattak. Vagy a részecskék viselkedését meghatározó rejtett tulajdonságok nem voltak helyhez köthetőek, ami azt jelenti, hogy egy részecske tetszés szerinti távolságból pillanatnyi hatást gyakorolhat egy másik részecskére, vagy le kellett mondani arról az elméletről, mely szerint az elemi részecskéknek megfigyelhető belső tulajdonságai vannak. Ebben az esetben a kutatók mélységes ontológiai úr előtt találták magukat, amelytől csak a radikális pozitivizmus alkalmazásával szabadulhattak, vagyis ha megelégedtek azzal, hogy olyan matematikai formalizmust fejlesztenek ki, amely előre megjövendöli azt, ami vizsgálható, és ezáltal végleg lemond a valóság alatti tartományról. Természetesen a kutatók többsége ezt az opciót választotta.

Az Aspect-kísérletekről szóló első híradás a **Physical Review 48-as számában jelent meg, a címe a következő volt: Experimental realization of EinsteinPodolsky-Rosen Gedankenexperiment: a new violation of Bell's inequalities** <https://journals.aps.org/prl/abstract/10.1103/PhysRevLett.49.91>
<https://inters.org/files/aspectetal1982.pdf> <https://inspirehep.net/literature/164041>

A kémiai elemek listájának véges volta készítette Niels Bohrt első elméletei kidolgozására az 1910-es években – magyarázta Desplechin. Az elektromágneses és gravitációs mezőben működő atomról szóló bolygómodellnek szükségszerűen a

megoldások végtelenségéhez kellett vezetnie, a lehetséges kémiai vegyületek végtelenségének elméletéhez. Márpedig az egész világegyetem mintegy száz elemből állt, ez a lista változtathatadan és szigorú volt.

Ez a helyzet, amely az elektromágnesesség klasszikus elmélete és a Maxwell-egyenletek ismeretében teljesen abnormálisnak számít, végül a kvantummechanika kifejlődéséhez vezetett. A biológia napjainkban hasonló helyzetbe került. Az a tény, hogy az állatok és növények teljes birodalmában ugyanazon makromolekulák és változtathatadan sejt-ultrastruktúrák léteznek, szerinte nem írható le a klasszikus kémia korlátai között. Ilyen vagy olyan, egyelőre még megfoghatadan módon a kvantum-szint mindenképpen direkt módon avatkozik be a biológiai jelenségek szabályozásába. És itt egy egészen új kutatási terület nyílik.

Christiane nem járt semmiféle kurzusra. Sőt ahogy mondta, kifejezetten undorodott ezektől a skizofrén foglalkozásoktól. „Lehet, hogy kicsit túl kemény vagyok – mondta –, de jól ismerem ezeket a hatvannyolcas nőket, akik már elmúltak negyvenévesek, tulajdonképpen én is közéjük tartozom. Magányosan tartanak az öregség felé, a vaginájuk virtuálisan már halott. Beszéljess csak velük öt percen keresztül, és megérted, hogy nem hisznek a csakrákban, a kristályokban, a fényrezgésekben és a többi hülyeségben. Kényszerítik magukat, hogy higgyenek benne, és néha két órára sikerül is nekik, legalább a foglalkozás idejére. Megérik az Angyal jelenlétét és érzik, ahogyan virág nyílik a bensejükben, azután vége a foglalkozásnak, és megint eszükbe jut, hogy egyedül vannak, hogy öregszenek és egyre rondábbak lesznek. Állandóan sírógörcseik vannak. Nem vetted észre? Itt sok mindenkin kitör a sírógörcs, főleg a zenműhely után. De nincs más választásuk, mert ráadásul még pénzgondjaik is vannak. Általában már mind átestek egy analízisen, attól teljesen kiszáradtak. A mantra és a tarot nagy hülyeség, de még mindig olcsóbb, mint az analízis.”

1974–75-ben a nyugati társadalmak alig érezhetően, de határozottan inogni kezdtek, gondolta magában Bruno. Még mindig a kis csatorna füves partján feküdt, összetekert vászonkabátját tette a feje alá kispárnának. Kitépett egy fűcsomót, érezte a fű nedves érdességét. Ugyanazokban az években, amikor ő olyan sikertelenül próbált belemerülni az életbe, a nyugati társadalmak valami baljós dolog felé indultak el. Ezen az 1976-os nyáron már nyilvánvalóvá vált, hogy az egésznek nagyon rossz

vége lesz. A vágy nyomában lassan Nyugaton is felbukkant a testi erőszak, az individuáció legtökéletesebb megnyilvánulása.

„Mindig megrázott, milyen tökéletesen beteljesedtek azok a jóslatok, amelyekkel Aldous Huxley állt elő a Szép új világban. Hátborzongató, ha belegondolunk, hogy ez a könyv 1932-ben íródott. Azóta a nyugati társadalmak egyfolytában ezt a modellt igyekeznek megvalósítani. Egyre pontosabban tudják szabályozni a születéseket, és ez előbb-utóbb odavezet majd, hogy a gyermeknemzés teljesen elszakad a szextől, és az emberi fajt végül laboratóriumi körülmények között, a tökéletes biztonság és totális genetikai megbízhatóság jegyében fogják szaporítani. Ennek következtében el fognak tűnni a családi kapcsolatok, az apa és a fiú fogalma. A gyógyszeripar olyan iramban fejlődik, hogy hamarosan megszűnik majd az életkorok közötti különbség is. A Huxley által leírt világban a hatvanéves férfiak éppen olyanok lesznek és ugyanúgy fognak cselekedni, mint a húszévesek, és a vágyaik is ugyanolyanok lesznek. És ha majd nem lehet többé harcolni az öregedés ellen, az ember a szabad akaratából választott eutanázia útján tűnik el a földről, nagyon diszkrétan, nagyon gyorsan, drámai jelenetek nélkül. A Szép új világban leírt társadalom boldog társadalom, amelyből az ember eltüntette a tragédiát és a szélsőséges érzelmeket. Ebben a világban teljes szexuális szabadság uralkodik, semmi sem állít többé akadályt a kibontakozás és az öröm elé.

Mindennek ellenére előfordulhatnak még depressziós, szomorú vagy kétkedő pillanatok az emberek életében, de gyógyszeres úton ezek is megszüntethetők, mert az antidepresszánsok és a szorongás-csökkentők kifejlesztése terén a kémia hatalmas fejlődést ért el.

„Szóma, ha mondom, segít a gondon.” Pontosan ilyen világba vágyakozunk mi is, ilyen világban szeretnénk élni.

„Jó, tudom – folytatta Bruno, és felemelte a kezét, mintha Michel valamilyen ellenvetést akarna tenni, és azt akarná elhárítani –, általában azt mondják, hogy Huxley egy lidérces lázálmot írt le a könyvében, és gyakran próbálják meg a könyvet negatív utópiának beállítani, de ez egyszerű képmutatás. A Szép új világ minden fontos szempontból – a genetikai ellenőrzés, a szexuális szabadság és a szabadidő-kultúra fejlettsége szempontjából pontosan az a világ, amelyet mi – egyelőre sikertelenül – megcéloltunk. Csak egyeden olyan dolog van, amely Huxley világában kicsit eltér a mi egalitárius – vagy pontosabban érdemeken alapuló – értékrendünktől, és ez a társadalom kasztokra osztása, ami nála azt jelenti, hogy a genetikai természete

alapján minden ember más-más munka végzésére kötelezhető. Ezen az egyeden ponton Huxley rossz prófétának bizonyult, mert a robottechnika és a gépesítés teljesen feleslegessé tette ezt a fajta kasztosítást. Aldous Huxley persze nagyon rossz író, a mondatai nehézkesek és bájtalankok, a szereplői pedig egysíkúak és merevek. De tévedhetetlenül ráérezett arra az alapvető igazságra, hogy az emberi társadalmak fejlődését már több száz év óta, és egyre inkább a tudományos és technológiai fejlődés irányítja. Lehet, hogy hiányzik belőle a finomság vagy a pszichológiai érzék, és az is lehet, hogy nincs stílusa, de ez nem sokat nyom a latban zseniális intuíciójának súlyával szemben. Az írók, sőt a sci-fi-írók közül is ő értette meg először, hogy napjainkban a fizika után a biológia lesz mindennek a mozgatórugója.”

„Huxley nagy angol biológuscsaládból származott. A nagyapja Darwin barátja volt, és sok cikket írt az evolúcióelmélet védelmében.

Az apja és a bátyja, Julien is nagynevű biológusnak számított. Az angol értelmiségiek hagyományosan pragmatikusak, liberálisak és szkeptikusak, ebben nagyon különböznek a francia felvilágosodás értelmiségétől, az angolok tudása sokkal inkább a megfigyelésre és a kísérletező módszerre épül. Huxley egész fiatalságát az apja vendégei, közgazdászok, jogászok és főleg tudósok között töltötte el.

Korának írói közül nyilvánvalóan egyedül ő volt képes megsejteni, mekkora fejlődés előtt áll a biológia. Ráadásul minden sokkal gyorsabban fejlődhetett volna, ha nem üt be a náciizmus. A náci ideológia az oka, hogy az eugenetika és a faj tökéletesítésének eszméje még sokáig nem számított szalonképesnek, és több évtizednek kellett eltelnie, mire újra foglalkozni lehetett ezekkel a témákkal.”

Michel felállt, és a könyvespolcáról levett egy könyvet, amely az Amit gondolni merek címet viselte. Michel folytatta: „Ezt a könyvet Julian Huxley, Aldous bátyja írta 1931-ben, egy évvel a Szép új világ megjelenése előtt. Ebben a könyvben felvetődik az összes olyan gondolat a genetikai ellenőrzésről és a fajok tökéletesítéséről, beleértve az emberi fajt is, amelyeket Aldous azután a gyakorlatba is átültetett a regényében. Julian könyvében mindez kívánatos célként van feltüntetve, minden kétség nélkül, mint olyan cél, amely felé törekednünk kell.”

Michel leült, és megtörölte a homlokát. „A háború után Julian Huxleyt kinevezték a frissen alakult UNESCO vezetőjének. Aldous még abban az évben megjelentette a Vissza a szép új világhoz című írását, amelyben első könyvét megpróbálja negatív

utópiának, szatírának beállítani. Néhány évvel később Aldous a hippie kísérlet legfontosabb elméleti megalapozójává vált. Mindig a totális szexuális szabadság élharcosa volt, és úttörő szerepet játszott a pszichedelikus szerek használatának bevezetésében. Az esaleni kommuna összes alapítója ismerte őt és merített a gondolataiból. Később a New Age mozgalom is alkalmazta az esaleni alapeszméket. Aldous Huxley valójában a huszadik század egyik legnagyobb hatású gondolkodója volt.”

„Huxley 1962-ben jelentette meg A sziget című könyvét, ez az utolsó műve. A cselekmény egy paradicsomi éghajlatú trópusi szigeten játszódik – a növényzet és a táj alapján valószínűleg Srí Lanka lehetett a minta. Ezen a szigeten egy egészen eredeti civilizáció fejlődött ki, amely távol tudta magát tartani a XX. század nagy gazdasági áramlataitól. Nagyon fejlett civilizációról van szó, amely mégis tiszteletben tartja a természetet, teljesen békés, és hiányoznak belőle a családi neurózisok és a zsidó-keresztény gátlások. A meztelenség teljesen természetes, mindenki szabadon hozzájuthat az élvezetekhez és a testi szerelemhez. Ez a középszerű, de olvasmányos könyv óriási hatást gyakorolt a hippikre, és rajtuk keresztül a New Age követőire. Ha jobban megnézzük, A szigetben leírt harmonikus közösségnek sok közös vonása van a Szép új világ társadalmával. Úgy tűnik, maga Aldous Huxley, aki addigra már kicsit le is épült, nem vett tudomást a hasonlóságról, de A sziget társadalma épp olyan közel áll a Szép új világ társadalmához, mint a szabados hippie társadalom a liberális polgári társadalomhoz, vagy inkább annak svéd szociáldemokrata változatához.”

Elhallgatott, egy gombát mártott a csípős szószba, majd visszajuttatta a pálcikáit. „Bátyjához hasonlóan Aldous is optimista volt – mondta végül némi undorral. – Annak a metafizikai mutációnak, amely létrehozta a materializmust és a modern tudományt, két nagy következménye volt: a racionalizmus és az individualizmus. Huxley tévedése abban áll, hogy nem jól becsülte fel a két következmény közötti erőviszonyokat. Egészen pontosan ott tévedett, hogy nem értette meg: a felfokozott haláltudat fokozza az individualizmust is. Az individualizmusból születik a szabadság, az én-tudat, és az a vágy, hogy különbözzünk másoktól és többek legyünk másoknál. Egy olyan racionális társadalomban, amelyet Huxley a Szép új világban leír, elhal a harc. A gazdasági versengésnek, amely a faj fölötti uralom metaforája, nincs többé helye egy gazdag társadalomban, ahol a gazdasági áramlások is szabályozva vannak. A szexuális versengésnek, amely a szaporodás révén az idő fölötti uralom metaforája, nincs többé helye egy olyan társadalomban, ahol

tökéletesen megvalósult a szex és a szaporodás funkciójának szétválása, de Huxley nem számolt az individualizmussal. Nem tudta megérteni, hogy a szex, miután elvált a szaporodástól, már nem az öröm, hanem a nárcisztikus különbségtétel princípiumaként létezik, és ugyanez a helyzet a gazdagság iránti vágygal is. Vajon miért van az, hogy a svéd szociáldemokrácia modelljének sohasem sikerült a liberális modellt kiterjesztenie? Miért nem alkalmazták soha a szexuális kielégülés területén? Mert az a metafizikai mutáció, amelyet a modern tudományok hoztak létre, maga után vonja az individuációt, a hiúságot, a gyűlöletet és a vágyat. Önmagában a vágy – ellentétben az örömmel – szenvedés, gyűlölet és boldogtalanság forrása. Ezt minden filozófus így tudta és így tanította – nemcsak a buddhisták, nemcsak a keresztények, de minden filozófus, aki méltó volt erre a névre. Az utópisták – Platón, Fourier vagy Huxley – szerint az lehetne a megoldás, ha ki lehetne oltani a vágyat és a hozzá kötődő szenvedést, még hozzá úgy, hogy megszervezzük a vágy azonnali kielégülését. Ezzel szemben az az erotikusreklám-társadalom, amelyben élünk, arra törekszik, hogy feltámassza a vágyat, hallatlan méretekre növelje a vágyat, de a kielégülést csak a privát szféra területén belül tegye lehetővé. A társadalom csak akkor működhet tovább, a versengés csak akkor folytatódhat, ha a vágy egyre nő, terjeszkedik, míg végül felfalja az emberek életét.” Kimerültén megtörölte a homlokát. Hozzá sem nyúlt a vacsorájához.

„Azért vannak enyhítő tényezők, kis, emberi enyhítő tényezők – mondta szelíden Bruno. – Vagyis olyan dolgok, amelyek lehetővé teszik, hogy elfelejtsük a halált. A Szép új világban szorongáscsökkentőkről és antidepresszánsokról van szó, A sziget lakói inkább meditálnak és pszichedelikus szereket használnak, vagy a hindu vallás egyes elemeit hívják segítségül. Manapság az emberek megpróbálják összevegyíteni a kétféle megoldást.”

„Julian Huxley is foglalkozik vallási kérdésekkel az Amit gondolni merekben, ezeknek a kérdéseknek szenteli a könyve második részét – vágott vissza Michel növekvő undorral. – Persze teljesen tudatában van annak, hogy a tudomány és a materializmus fejlődése aláaknázza a hagyományos vallások alapjait, de azt is tudja, hogy egyeden társadalom sem létezhet vallás nélkül. Több mint száz oldalon keresztül próbálja megvetni egy olyan vallás alapjait, amely összeegyeztethető a tudomány akkori állapotával. Nem mondhatnám, hogy az eredmény túlságosan meggyőző, és azt sem mondhatnám, hogy a társadalmaink ebbe az irányba fejlődnének. A fúzió reményét teljesen megsemmisíti az a nyilvánvaló tény, hogy a testünk halandó, ezért tovább terjedhet a hiábavalóság és a kegyetlenség. Kárpódásnak – mondta végül furcsa fordulattal – ott van a szeretet.”

A DNS reprodukciója csak úgy jöhet létre, hogy a molekulát alkotó két szál egy időre elválik egymástól, mielőtt mind a kettő kiegészítő nukleotidokat kötne magához. A szétválás pillanata veszélyes pillanat, ilyenkor könnyen felléphetnek ellenőrizhetetlen, gyakran végzetes mutációk.

Valószínűleg van alapjuk azoknak az elméleteknek, amelyek a koplalás intellektuális stimuláló hatása mellett érvelnek, mert Michelnek az első hét végére az a gondolata támadt, hogy eleve lehetetlen a tökéletes reprodukció, amennyiben a DNS alakja csigavonalú marad. Ahhoz, hogy több sejtgeneráción keresztül romlatlan replikáció jöhessen létre, valószínűleg arra van szükség, hogy a genetikai információt hordozó szerkezet zárt alakzat legyen, mint például a Möbius-szalag, vagy a gyűrűfelület.

Kisgyerekkorában képtelen volt elviselni azt a tényt, hogy a tárgyak előbbutóbb tönkremennek, eltörnek vagy elhasználódnak. Éveken keresztül megőrzött például egy két darabra tört kis fehér műanyag vonalzót, amelyet újból és újból körbetekert celluxszalaggal. Már olyan sok celluxréteget rátekert, hogy a vonalzó egészen megvastagodott, vonalzóként nem is volt már használható, mert nem lehetett egyenes vonalat húzni vele, de azért Michel nem dobta ki. A vonalzó újra és újra eltörött, ő meg újabb réteget ragasztott rá, és betette a tolltartójába.

„Djerzinski zsenije abban is megmutatkozott, hogy túl tudott lépni azon az első intuícióján, amely szerint a szexuális úton létrejövő reprodukció önmagában is ártalmas mutációk forrása – írta évekkel később Frédéric Hubczejak, majd így folytatta: – Az emberi kultúrákra évezredek óta rányomta a bélyegét az a félig-meddig megfogalmazott sejtelen, hogy a szex elválaszthatatlan a haláltól. Márpedig egy kutató, aki a molekuláris biológiából merített, megcáfolhatatlan érvekkel bizonyította a szex és a halál közötti kapcsolatot, nyugodtan megállhatott volna ezen a ponton, gondolván, hogy szerepe ezzel véget is ért. Ezzel szemben Djerzinski megsejtette: túl kell lépnie a szexuális úton létrejövő reprodukció keretein ahhoz, hogy teljes általánosságban vizsgálhassa a sejtosztódás topológiai feltételeit.”

Márpedig egy kutató, aki a molekuláris biológiából merített, megcáfolhatatlan érvekkel bizonyította a szex és a halál közötti kapcsolatot, nyugodtan megállhatott volna ezen a ponton, gondolván, hogy szerepe ezzel véget is ért. Ezzel szemben Djerzinski megsejtette: túl kell lépnie a szexuális úton létrejövő reprodukció keretein ahhoz, hogy teljes általánosságban vizsgálhassa a sejtosztódás topológiai feltételeit.”

Michelt már az általános iskolában eltöltött első évtől kezdve borzalommal töltötte el a fiúk kegyetlensége. Persze az is igaz, hogy az osztálytársai kis parasztyerekek

voltak, vagyis kis állatok, akik jóval közelebb álltak a természethez, mint ő. De azért igazán megdöbbentő volt az a természetes, ösztönös élvezet, amellyel beleszúrtak egy varangyosbékába a körzőjükkel vagy a töltőtolluk hegyével, a lila tinta beszivárgott a lassan, fuldokolva lélegző szerencsétlen állat bőre alá. A fiúk körbeálltak, és csillogó szemmel figyelték a béka agóniáját. A másik kedvenc játékuk az volt, hogy az iskolai ollójukkal levágták a csigák szarvacskáját. A csiga érzékenysége a szarvacskáiba koncentrálódik, amelyek kis szemekben végződnek. A szarvacskái nélkül a csiga nem több szenvedő és gyámoltalan, puha masszánál. Michel nagyon hamar megértette, hogy saját érdekében távolságot kell tartania önmaga és a kis vadállatok között, de a lányoktól, ezektől a sokkal lágyabb teremtményektől nem volt mit félnie. Ez volt az első benyomása a világról, és ezt csak tovább erősítette Az állatok világa című sorozat, amelyet a televízió vetített minden szerda este. Ennek az utálatos disznóságnak, ennek a folyamatos mészárlásnak a közepén, amelyet az állatok világa jelentett, csak az anyai szeretetben jelent meg az önfeláldozás és az óvó szeretet, illetve az ivadékgyondozó ösztönben, tehát valami olyasmiben, ami észrevétlenül és fokként vezetett az anyai szeretethez. A nőstény tintahal, ez a húsz centiméter hosszú, szenvedélyes kis valami habozás nélkül nekirontott a horgászbot úszójának, ha az az ikrái közelében lebegett.

„Nehezen tudok hülyébbet, agresszívabbat, elviselhetlenebbet és gyűlöletesebbet elképzelni egy kiskamasznál, főleg akkor, amikor más, korabeli fiúkkal van együtt. A kiskamasz egy imbecillisbe oltott szörnyeteg, szinte hihetetlenül konformista, és mintha hirtelen és rontóan (és ha az édes kisgyerekből indulunk ki, előreláthatatlanul is) magába sűrítene mindent, ami a legrosszabb az emberben. Ezek után hogyan is kételkedhetnénk abban, hogy a szexualitás abszolút gonosz erő? És hogyan képesek az emberek arra, hogy egy fedél alatt éljenek egy kiskamasszal? Elméletem szerint csak azért képesek rá, mert az életük teljesen üres, márpedig az én életem elég üres, de mégsem vagyok képes rá. Mindenesetre szerintem mindenki hazudik, méghozzá nagyon röhejesen hazudik. Elválnak, de azért jó barátok maradunk. A gyerek az apjánál tölti minden második hétvégéjét, ami disznóság, igazi és totális disznóság. Igazából a férfiakat sohasem érdeklik a gyerekeik, nem is szeretik őket, mert a férfiak általában nem képesek szeretni, ez az érzés teljesen idegen tőlük. Csak a vágyat ismerik, a szexuális vágyat a maga nyers állapotában, no meg a hímek közötti versengést. Annak idején a férfiak a házasság keretén belül képesek voltak arra, hogy elismeréssel tekintsenek a házastársukra, amikor gyerekekkel ajándékozta meg őket, vagy ha rendben tartotta a háztartásukat, ha jó szakácsnőnek vagy szeretőnek bizonyult, és a férfiak ilyenkor örültek, hogy egy ágyban alhatnak a feleségükkel. Az

asszonyok valószínűleg nem erre vágytak, valószínűleg félreértették egymást, de ez a köztük lévő érzés mégis nagyon erősnek bizonyult. És bár a férfiak néha – egyre ritkábban – arra vágytak, hogy megfogdossanak egy formás kis segget, a szó szoros értelmében képtelenek voltak a feleségük nélkül élni, és ha a feleségük balszerencsájükre előbb halt meg, mint ők, inni kezdtek, és gyorsan ők is meghaltak, általában néhány hónapon belül. Ami a gyerekeket illeti, ők egy bizonyos státusnak, a szabályok és a birtok örökítésének lehetőségét jelentették a számukra. Így volt ez a feudális osztályok körében, de a kereskedő-, földműves- és kézművescsaládokban is, vagyis a társadalom minden rétegében. Ma ez már nem így van. Bérből élő közalkalmazott vagyok, semmit sem adhatok át a fiamnak. Nincs olyan mesterségem, amelyre megtaníthatnám, el sem tudom képzelni, mihez fog kezdeni később, és azok a szabályok, amelyeket én ismerek, az ő számára már nem lesznek érvényesek, mert ő már egy másik világban fog felnőni. Ha elfogadjuk azt a gondolatot, hogy minden állandó változásban van, akkor szembe kell néznünk azzal is, hogy egy férfi élete szigorúan a saját személyes létezésére redukálódik, és az őt megelőző és az utána jövő nemzedéknek semmi fontossága nincs a szemében. Így élünk, és egy férfi szemében annak a ténynek, hogy gyereke van, ma már semmi valódi jelentése nincs. A nőkkel más a helyzet, mert nekik még mindig szükségük van arra, hogy legyen valakijük, akit szerethetnek – a férfiakkal ez nem így van, és sohasem volt így.

Hiába állítjuk, hogy egy férfinak is szüksége van arra, hogy babázzon, hogy a gyerekével játsszon, hogy simogassa. Ezt hajtogatjuk évek óta, de hiába, mert nem igaz. Ha már az ember egyszer elvált, és a család kerete széttörött, az apa és a gyermek kapcsolata elveszíti az értelmét. A gyerek csapda, amely újra rázárul az emberre, az ellenség, akit továbbra is el kell tartania, és aki túl fogja élni őt.”

1976 júliusában Di Meola birtokán töltött két hetet, a Ventoux lejtőjén,

„Igaz, hogy ez egybeesés, de nem túl döbbenetes egybeesés – mondta Brunónak. – Az én hülye szüleim is ugyanabba az ‘50-es évekbeli libertinus, kicsit hippy jellegű közegbe tartoztak, mint a te anyád. Az is lehet, hogy ismerték egymást, de erre aztán igazán nem vagyok kíváncsi. Megvetem ezeket az embereket, azt is mondhatnám, hogy gyűlölöm őket. A rosszat képviselték, sőt teljes joggal állíthatom, hogy ők maguk hozták létre a rosszat. Nagyon jól emlékszem arra az 1976-os nyárra. Di Meola két héttel az én érkezésem után halt meg, az egész teste tele volt áttétekkel, és úgy tűnt, hogy már semmi nem érdekli igazán. Azért még megpróbált elcsábítani, mert akkoriban elég jól néztem ki, de nem ragaszkodott az egészhez, azt hiszem, már nagyon erős fájdalmai lehettek. Húsz éven keresztül játszott a vén bölcslet meg a

spirituális beavatót, hogy kiscsajokat tapizhasson. Azt el kell ismerni, hogy a haláláig képes volt játszani a szerepét. Két héttel a megérkezésem után megmérgezte magát, valami nagyon szelíd méreggel, ami több órán keresztül fejtette ki a hatását. Miután bevette a mérget, magához rendelt mindenkit, aki épp a birtokon tartózkodott, mindenkire szánt néhány percet, vagyis eljátszotta »Szókratész halálát«. Egyébként tényleg Platónról beszélt, de beszélt Upanishadról, Lao-ceről is, vagyis előadta a szokásos műsort. Sokat beszélt Aldous Huxley-ről is, az ismeretségükről, és felidézte néhány beszélgetésüket, az is lehet, hogy hozzátett ezt-azt, de hát mégiscsak haldoklott. Amikor rám került a sor, eléggé meg voltam rendülve, de csak azt kérte tőlem, hogy gomboljam ki a blúzomat. Megnézte a mellemet, mondani is akart valamit, de nem jól értettem, mert már kicsit nehezen beszélt. Hirtelen előredőlt a karosszékében, és a mellem felé nyújtotta a kezét. Hagytam, hadd csinálja. Egy pillanatra a melleim közé temette az arcát, aztán hátravetette magát a fotelban. A keze erősen remegett. A fejével intett, hogy elmehetek. A szeméből nem lehetett semmiféle spirituális ihletettséget vagy bölcsességet kiolvasni, a szemében nem volt más, csak félelem.

Éjszaka halt meg. Az volt az utolsó kívánsága, hogy a holttestének rakjanak halotti máglyát a szikla csúcsán. Mindannyian ágakat gyűjtöttünk, majd megkezdődött a szertartás. Dávid gyűjtötte meg az apja halotti máglyáját, furcsa fény csillogott a szemében. Csak annyit tudtam róla, hogy rockzenész és nyugtalanító alakokkal mázskál, tetovált, csupa bőrbe öltözött amerikai motorosokkal. Egy barátnőmmel voltam, és amikor besötétedett, egyre kevésbé éreztük magunkat biztonságban.

Tamtamdobosok telepedtek a tűz köré, és lassú, intenzív ritmusban dobolni kezdtek. A résztvevők táncolni kezdtek, a tűz forrón sütött, és mint rendesen, lassan mindenki nekivetkőzött. Egy igazi hamvasztáshoz tömjénre és szantálfára van szükség. Mi lehullott ágakat gyűjtöttünk össze, és mivel kicsit összekeveredtek a helyi fűszernövényekkel – a kakukkfűvel, a rozmaringgal és a borsmentafűvel, úgy fél óra múlva olyan szagok kezdtek terjengem, mint egy kerti barbecue-partin. Ezt David egyik barátja mondta ki hangosan, egy hosszú, zsíros hajú, nagydarab fickó, bőrmellényben, akinek elől hiányoztak a fogai. Egy másik, egy zavaros hippi elmagyarázta, hogy a primitív törzseknél a törzsfőnök megevése a tökéletes egyéolvadást jelképezte. Erre a fogatlan pasi megrázta a fejét, és rikoltozni kezdett. David odalépett hozzájuk, és mély beszélgetésbe merültek. David már teljesen meztelen volt, a tűz fényében nagyon szép volt a teste, azt hiszem, gyúrni járt. Éreztem, hogy a dolgok hamarosan el fognak fajulni, ezért gyorsan elmentem lefeküdni.

Kicsivel később vihar tört ki. Nem tudom, miért keltem fel és mentem vissza a tűzhöz. Még körülbelül harmincan táncoltak a tűz körül az esőben, teljesen meztelenül. Egy alak a vállamnál fogva durván megragadott, a tűzhöz vonszolt, és arra kényszerített, hogy nézzem meg a holttest maradványait. Ott volt a koponya, láttam a szemüregét. A húst nem teljesen ették le a csontokról, félig összekeveredett a földdel, olyan volt, mint egy kis kupac sár.

Üvölteni kezdtem, a fickó elengedett, és sikerült elmenekülnöm. A barátnőm és én másnap reggel elutaztunk. Soha nem hallottam többé azokról az emberekről.”

– Nem olvastad azt a cikket a Paris Match-ban?

– Nem – mondta Christiane meglepődve.

Bruno rendelt két kávét, azután belefogott. Az évek során az életről cinikus és erőszakos, tipikusan férfifelfogást alakított ki magában. A világegyetem zárt tér volt a szemében, vadállati sürgés-forgás, amelyet egy kemény és szigorú határ zár körül – világosan kivehető, de elérhetetlen horizont, az erkölcs törvényének horizontja.

Ugyanakkor meg vagyon írva, hogy a szeretet maga a törvény, és a szeretet valósítja meg a törvényt. Christiane figyelmes és gyöngéd tekintettel nézett rá, a szeme kicsit fáradt volt.

„Ez egy annyira undorító történet – folytatta Bruno kimerültén –, hogy sohasem értettem, az újságírók miért nem írtak többet róla. Az egész öt éve történt, a per Los Angelesben zajlott, a sátánista szekták témája akkoriban még újnak számított Európában. David di Meola a tizenkét vádlott között volt – azonnal megismertem a nevét. Neki és még egy társának sikerült elmenekülnie a rendőrség elől. A cikk szerint valószínűleg Brazíliába. Súlyosan terhelő bizonyítékok voltak ellene. A lakásában körülbelül száz, gondosan felcímkézett és megszámozott videokazettát találtak, amelyek mind gyilkosságokról és kínzásokról szóltak, egyik-másikon ő maga is látszott, álarc nélkül. A törvényszéki tárgyaláson levetített kazetta egy idős asszony, Mary MacNallahan és az unokája, egy kislánycsecsemő megkínzását és meggyilkolását ábrázolta. Di Meola a nagymama szeme láttára egy csípőfogóval feldarabolta a kisbabát, azután az ujjával kinyomta az idős hölgy egyik szemét, és maszturbált a vérző szemgödörben. Ezzel egy időben bekapcsolta a videofelvevőt, és mielőtt ráközelített a nő arcára, teljes képet is mutatott róla. Egy garázshoz hasonló helyiségben kuporgott, vasláncokkal szorosan a falhoz rögzítve. A film végén elnyúlva feküdt a saját ürülékében. Bár a kazettán még háromnegyed órányi anyag volt, de csak a rendőrség látta egészen a végéig, a bírók tíz perc múlva leállították a vetítést.

A Paris Matchban megjelent írás nagyrészt egy Newsweek-cikk fordítása volt, a cikk lényegében a Daniel Macmillannel, Kalifornia állam ügyészével készített interjút tartalmazta. Macmillan szerint nem néhány férfit kellene elítélniük, hanem egy egész társadalmat. Ő úgy gondolta, hogy ez az ügy csak a tünete annak a társadalmi és erkölcsi hanyatlásnak, amely az ötvenes évek vége óta úrrá lett az amerikai társadalmon. A bíró több ízben is felszólította, hogy vádbeszédében maradjon az inkriminált ügy keretein belül, és megróttá, mert szerinte nem volt helyénvaló párhuzamot húznia az adott ügy és a Manson-ügy között, annál is kevésbé, mert a vádlottak közül Di Meola volt az egyetlen, akit bármilyen kapcsolatba lehetett hozni a beatvagy a hippimozgalommal.

A következő évben Macmillan *From Lust to Murder: a Generation* címmel könyvet írt, amelyet nálunk nagyon bután *A gyilkos nemzedék* címen jelentettek meg. Ez a könyv igazán meglepett, mert a cím alapján a vallásos fundamentalisták szokásos zavaros szóáradatára számítottam, azt gondoltam, hogy az Antikrisztus eljövetelét hirdeti majd, és azt ajánlja, hogy állítsák vissza az órák előtti imádkozást az iskolában. Ezzel szemben Macmillan könyve pontos, jól dokumentált tanulmány volt, több ügy részletes elemzésével. Macmillant a leginkább David ügye érdekelte, felvázolta az egész életútját, látszott, hogy komoly kutatómunkát folytatott.

David még 1976 szeptemberében, rögtön az apja halála után eladta a házat és a harminchektárnyi birtokot, és Párizsban megvásárolt egy régi lakóházat. A házból megtartott magának egy nagy lakást, amely a rue Viscontira nézett, a többit pedig bérbe adható kis lakásokká alakíttatta. A régi lakásokat feldarabolta, a cselédszobák között itt-ott kiüttette a falat, kis konyhákat és zuhanyozókat terveztetett a lakásokba. Amikor ez a munka véget ért, körülbelül húsz kis lakása lett, amelyek önmagukban is elegendő megélhetést nyújtottak számára. Még mindig nem mondott le arról, hogy betör a rockvilágba, és úgy gondolta, hogy erre Párizsban talán több esélye lesz, csak hogy már huszonhat éves volt. Mielőtt elkezdte volna körbejárni a lemezstúdiókat, úgy döntött, hogy letagad két évet a korából. Ezt igazán könnyedén megtehetette, amikor valaki megkérdezte, hogy hány éves, egyszerűen csak azt mondta: »huszonnégy«. Persze soha senki nem járt utána. Jóval korábban már Brian Jonesnak is eszébe jutott ez a megoldás. Macmillan egyik szemtanújának beszámolója szerint egy cannes-i partyn David összefutott Mick Jaggerrel, és két métert ugrott hátra, mintha viperával találkozott volna. Mick Jagger volt a legnagyobb sztár a világon, gazdag volt, bálványozott és cinikus, minden, ami David szeretett volna lenni. Azért volt annyira csábító, mert maga volt a gonosz, mert tökéletesen megtestesítette a gonoszt, és a tömegek mindig megőrülnek a büntethetetlen gonosz képe láttán. Egyszer Mick Jaggernek valami hatalmi gondja, ego-

problémája akadt az együttesen belül, éppen Brian Jonesszal, de minden megoldódott, mert éppen kéznél volt egy úszómedence. Persze nem ez volt a hivatalos verzió, de David tudta, hogy Mick Jagger belökte Brian Jonest abba a medencébe, jól elképzelte magában, ahogy megteszi, mert ezzel a rituális gyilkossággal válhatott a világ legnagyobb rockegyüttesének a frontemberévé. Minden nagy dolog, amely valaha a világon felépült, valakinek a hullájára épült, ebben David teljesen biztos volt, és '76 végére készen állt arra, hogy ahány embert csak szükséges, belelökjön a megfelelő úszómedencékbe. Ennek ellenére a következő évek folyamán csak néhány lemezfelvételt készíthetett második basszusgitárosként, és még ezeknek a lemezeknek sem volt semmi sikerük. A nőknek viszont még mindig nagyon tetszett. Erotikus szükségletei egyre nőttek, és rászokott, hogy két lánnyal feküdjön le egyszerre – ha lehet, egy szőkével és egy barnával. A legtöbb lány hajlandó volt rá, mert David tényleg nagyon szép volt – erős és férfias, majdnem állati módon szép. Nagyon büszke volt hosszú és vastag farkára, és nagy szőrös tökeire. A behatolást viszont egyre kevésbé találta érdekesnek, de azt nagyon szerette, amikor a lányok előtte térdeltek és a farkát szopták.

1981 elején Párizsban egy kaliforniai ismerősétől megtudta, hogy Kaliforniában olyan rockbandákat keresnek, akik egy Charles Manson tiszteletére megjelenő heavy-metal CD-n játszanának. David úgy döntött, még egyszer szerencsét próbál. Eladta az összes lakását, az áruk egyébként időközben megnégyszereződött, és Los Angelesben telepedett le. Most már harmincegy éves volt, hivatalosan huszonkilenc, és ezt már megint túl soknak találta. Így tehát, mielőtt az amerikai producereknek bemutatkozott volna, úgy döntött, letagad még három évet. Ráadásul egy nappal sem nézett ki többnek huszonhat évesnél.

A lemezfelvétel sokáig elhúzódott, a cellája mélyén rothadó Manson túl sok jogdíjat követelt. David elkezdett kocogni, és sátánista köröket látogatott. Kalifornia mindig kedvelt helye volt a Sátánnal szövetkező szektáknak, itt alakultak a legelső sátánista szekták, a First Church of Satan, amelyet Anton La Vey alapított Los Angelesben 1966-ban, és a Process Church of the Final Judgment, amely 1967-ben alakult San Franciscóban, Haight Ashbury járásban.

Ezek a csoportulások még mindig léteztek, és David kapcsolatba is lépett velük, de ők általában csak rituális orgiákat tartottak, legfeljebb néha feláldoztak egyegy állatot. Az ő közvetítésükkel azonban David bejuthatott sokkal zártabb és keményebb körökbe is, például megismerkedett John di Giornóval, egy sebésszel, aki abortuszpartikat szervezett. A kioperált magzatot ledarálta, összekeverte és kenyértésztába gyúrta, a kenyeret pedig a résztvevők megosztották maguk között. David nagyon

hamar észrevette, hogy a leghithűbb sátánisták egyáltalán nem hisznek a Sátánban. Hozzá hasonlóan mind abszolút materialisták voltak, és nagyon hamar lemondtak a csillagos, fekete gyertyás, hosszú fekete köpenyes giccses szertartásról. Az egész dekorációnak főleg az volt az értelme, hogy a kezdők könnyebben felülemelkedhessenek erkölcsi gátlásaikon. David 1983-ban követte el első rituális gyilkosságát egy Puerto Ricó-i csecsemőn. Miközben ő kiherélte a kisbabát egy furészkéssel, John di Giorno kitepte és megette a baba szemgolyóit.

Akkoriban David már körülbelül lemondott arról, hogy rocksztár legyen belőle, még ha néha szörnyen megfájdult is a szíve, amikor a Music TV-ben meglátta Mick Jaggert. A Tribute to Charles Manson terv mindenesetre megfeneklett, és még ha huszonnyolc évesnek vallotta is magát, mégiscsak harminchárom volt, és kezdte úgy érezni, hogy megöregedett. Hatalomvágyó hallucinációiban egyre inkább Napóleonnal azonosította önmagát. Csodálta ezt az embert, aki vérbe és lángba borította Európát, aki több százezer emberi lényt küldött a halálba, és még csak annyi mentsége sem volt az egészre, hogy bármiféle ideológia, hit vagy meggyőződés szellemében cselekszik. Szemben Hitlerrel és szemben Sztálinnal, Napoleon csak önmagában hitt, és radikális különbséget tett önmaga és a világ maradék része között, akikre úgy tekintett, mint az ő uralkodó akaratát kiszolgáló pusztá eszközökre. Távoli genovai eredetére visszagondolva David úgy képzelte, hogy valamiféle rokoni kapcsolatban áll a diktátorral, aki, amikor hajnalban végigsétált a harcmezőn és végignézett a megcsonkított és kibelezett testeken, nyeglén megjegyezte: »Bah... egyetlen párizsi éjszaka újranevesíti ezt a harcmezőt.«

A hónapok folyamán David és a szeánszok néhány másik résztvevője egyre mélyebbre merült a kegyetlenségbe és a szörnyűségekbe. Néha le is filmezték a vérfürdőiket, de előtte álarcot vettek. Az egyik résztvevő producer volt a videoiparban, és hozzáférhetett a filmmásoló gépekhez. Egy jó snuff movie másolat különlegesen sokba került, körülbelül húszezer dollárba. David, amikor egyszer egy ügyvéd barátjánál volt buliban, az egyik hálószoba kivetítőjén ráismert az egyik filmjére. Az egy hónappal korábban forgatott jelenetben egy szeletelőgéppel levágta egy férfi nemi szervét. Most nagyon felizgult, bevonszolta magával a szobába a házigazda lányának tizenkét éves kis barátnőjét, és a széke elé kényszerítette. A kislány vergődött egy kicsit, azután elkezdte szopni a farkát. A képernyőn David a szeletelőgéppel finoman súrolta egy negyven év körüli férfi combját, a férfi teljesen össze volt kötözve, a karja a teste előtt keresztben, és üvöltött a rettegéstől. David épp abban a pillanatban élvezett el a kislány szájában, amikor a penge levágta a férfi farkát. Megragadta a lányt a hajánál fogva, durván a képernyő felé fordította a fejét, és kényszerítette, hogy a kamerával együtt bámuljon a vért pisálós csonkra.

A Davidról összegyűjtött tanúvallomásoknak itt vége szakadt. A rendőrség véletlenül jutott hozzá egy kínzásról készült videofilm másolatához, de Davidet valaki értesíthette, mert még idejében sikerült elmenekülnie. A tények felsorolása után Daniel Macmillan rátért az elméletére: amint a könyvéből világosan kiderül, a sátánisták nem hisznek sem Istenben, sem a Sátánban, semmiféle földöntúli hatalomban, a blaszfémia csak mint alacsonyabbrendű erotikus fűszer szerepelt a ceremóniájukban, amelyből hamarosan mindenkinek elege lett. Mesterükhöz, De Sade-hoz hasonlóan valójában mind abszolút materialisták, egyre erőszakosabb idegi ingerekre vágyó élvezetgömbömbölgők. Daniel Macmillan szerint az erkölcsi értékek fokozatos pusztulása a hatvanas, hetvenes, nyolcvanas, majd kilencvenes években logikus és elkerülhetetlen folyamat volt. Miután kimerítették a szexuális élvezeteket, a megszokott erkölcsi kényszerektől megszabadult egyének a kegyetlenség szélsőségesebb élvezetei felé fordultak – két századdal korábban ugyanezt az utat járta be De Sade is. Ebben az értelemben a kilencvenes évek sorozatgyilkosai a hatvanas évek hippijeinek egyenes ági leszármazottjai, és közös őseiket meglelhetjük az ötvenes évek bécsi akcionalista csoportjánál. Művészeti per-formansz címén a bécsi akcionalisták, az olyanok, mint Nitsch, Muehl vagy Schwarzkogler állatokat mérszároltak le a nagyközönség előtt, az összegyűlt kretének előtt kitépték és felnégyelték az állatok szerveit és zsigereit, a kezüket a vérbe és a húsba merítették, a végsőkig fokozva ezzel az ártatlan állatok szenvedését – ezalatt egy mellékszereplő lefényképezte vagy lefilmezte a vérontást, és az így létrejött dokumentumokat kiállították egy művészeti galériában. A század második felében a bécsi akcionalisták kezdték dicsőíteni a vadállati kegyetlenség és a gonoszság dionüszoszi felszabadító erejét, de ez az eszme végig jelen volt az elkövetkező évtizedekben is. Daniel Macmillan szerint a nyugati civilizáció 1945 után bekövetkező hanyatlása nem volt más, mint visszatérés az erő barbár kultuszához, és azoknak a szekuláris szabályoknak az elvetésén alapult, amelyeket az erkölcs és a jog alakított ki lassan, évszázadokon keresztül. A bécsi akcionalisták, a beatnikek, a hippik és a sorozatgyilkosok közös jellemzője, hogy mind totális anarchisták, akik az egyén jogait hirdetik az összes társadalmi normával és képmutató szabállyal szemben, legalábbis ők képmutatásnak tekintik az erkölcsöt, az érzelmeket, az igazságot és a könyörületet. Ebben az értelemben Charles Manson nem a hippimozgalom szörnyeteg elhajlása, hanem logikus végeredménye volt, David di Meola pedig nem tett mást, csak kitértette és átültette a gyakorlatba mindazt, amiről az apja egész életében prédikált.

Másnap délután együtt mentek a strandra is. Szeptemberhez képest szép és meleg volt az idő. Csodálatos volt, gondolta később Bruno, együtt sétálni négyen,

meztelenül a víz szegélyén. Csodálatos volt tudni, hogy nincsenek köztük feszültségek, hogy a szexuális problémákat már mind megoldották. Csodálatos volt tudni, hogy a lehetőségei határáig mindegyikük azon lesz, hogy örömet szerezzen a többieknek.

A Cap d'Agde-i naturista strand három kilométer hosszan nyúlik el a tengerparton, a sekély vízben veszélytelen a fürdés, még kisgyerekek számára is. A part szinte teljes hosszában a családi fürdözések és a vízisportok számára van fenntartva (szörfözés, motorcsónakos sárkányrepülés). Hallgatólagosan elfogadott szokás, magyarázta Rudi, hogy a szexuális tevékenységre vágyó párok a strand keleti részére mennek, kicsivel a marseille-i vendéglő fölötti partszakaszra. A deszkapalánkok-kal megerősített dűnék enyhe kiugrót képeznek itt. Amikor az ember felhág erre a kis kiemelkedésre, az egyik oldal felé a strandra lát rá, amely enyhe lejtéssel ereszkedik a tengerbe, a másik, mozgalmasabb oldalon magyalfacserjékkel benőtt dűnék és völgyek váltogatják egymást.

Brunóék a strandrészen telepedtek le, éppen a kis kiemelkedés alatt. A strandon szétszóródva körülbelül kétszáz pár napozott. Néhány magányos férfi is letelepedett a párok közé, mások a dombokat rótták, mindkét oldal felé tekingetve.

„Nyaralásunk két hete alatt minden délután erre a strandra mentünk – folytatta Bruno a beszámolóját. – Természetesen bármikor meg lehet halni, vagy elképzelni a halált, és szigorúan tekinteni a földi örömökre. De ha az ember képes elvetni ezt a szélsőséges nézőpontot, a strand dűnéi – és ezt szeretném bemutatni – tökéletesen megfelelő helyszínt nyújtanak ahhoz a humanista tételhez, amely szerint minden embernek joga van arra, hogy a lehető legtöbb örömhöz jusson anélkül, hogy ez benne elviselhetetlen erkölcsi szenvedést ébresztene. A szexuális élvezet (a legerősebb élvezet, amelyet emberi lény érezhet) lényegében a tapintásos érzékelésen alapul, jelesül a különleges felhám-övezetek átgondolt izgatásán. Ezeket az övezeteket Krausetestecskék borítják, a Krause-testecskék pedig olyan neuronokkal állnak kapcsolatban, amelyek képesek arra, hogy a hipotalamuszban hatalmas adag endorfint szabadítsanak fel. Erre az egyszerű rendszerre a neo-kéregállományban az egymást követő kulturális generációknak köszönhetően ráakódik még ama gazdag lelki konstrukció, amely mindenféle hallucinációkra, és (főleg a nőknél) a szerelemre hivatkozik. A Cap d'Agde dűnéit – legalábbis az én elméletem szerint – nem úgy kell szemlélni, mint egy olyan helyet, ahol a szexuális hallucinációk irracionálisán felfokozódnak, hanem éppen ellenkezőleg, mint a szexuális tétek kiegyensúlyozó gépezetét, mint a normálshoz való visszatérést célzó kísérlet földrajzi alapját – és ami a leglényegesebb, a jóakarát eszméjéből kiindulva. A gyakorlatban ez azt jelenti,

hogy a párok, akik a dűnéket a víztől elválasztó határon összegyűltek, nyugodtan belekezdhetnek a nyílt színen folyó szexuális érintkezésbe. Gyakran a nő kezdi nyalni vagy izgatni a partnerét, de gyakran a férfi teszi ugyanezt. A szomszédos párok különös figyelemmel követik ezeket a simogatásokat, közelebb jönnek, hogy jobban lássanak, és lassanként követik az első pár példáját. Így aztán az első pártól elindulva nagyon gyorsan az egész strandot hihetetlenül izgató simogatás- és élvezethullám árasztja el. A szexuális szenvedély egyre nő, és sok pár közelebb húzódik egymáshoz, hogy csoportos érintkezésbe kerüljenek. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy minden közeledés csak akkor lehetséges, ha a többi pár kifejezetten hozzájárul. Ha például egy nő el akarja hárítani egy idegen férfi nemkívánatos simogatását, nagyon egyszerűen jelzi, egy rövid fejmozdulattal, amely a férfiből szinte azonnal nagyon szertartásos, szinte komikus bocsánatkérést vált ki.

A férfi résztvevők komikusán túlzó udvariassága még meglepőbb, amikor az ember a dűnék övezte terület belseje felé kalandozik. Ez a rész a gang bang amatőrjei és a férfítőbbség számára van fenntartva.

A kezdő magot itt is egy pár képezi, akik intim érintkezésbe kezdenek – általában fellációba. A két partnert nagyon hamar tíz-húsz magányos férfi veszi körül. Ülve, állva, vagy a sarkukra kuporodva, a farkukat verve vesznek részt a jelenetben. Néha a dolgok megállnak ezen a ponton, a pár szeretkezni kezd, és a nézők lassanként szétszóródnak. De olykor egy kézmozdulattal a nő jelzi, hogy azt kívánja, más férfiak is izgassák, nyalják vagy hatoljanak belé. A jelen lévő férfiak ilyenkor egymást váltják a térdelő nő mögött, különösebb sietség nélkül. Amikor a nő azt kívánja, hogy hagyják abba, szintén egyszerű kézmozdulattal jelzi. Egyetlen szó sem hangzik el, csak a szelet hallani, ahogy a dűnék között füttyül, és beletép a fücsomókba. Néha eláll a szél, teljes lesz a csend, és csak az élvezet hörgései hallatszanak.

Nem az a szándékom, hogy úgy fessek le Cap d'Agde-ot, mint holmi fourier-i idilli falansztert. Cap d'Agde-on, ahogyan máshol is, egy fiatal és formás testű nőt vagy egy vonzó és férfias megjelenésű férfit hízelgő ajánlatokkal vesznek körül.

Cap d'Agde-on, ahogyan máshol is, egy elhízott, öregedő vagy nem szemrevaló egyén a maszturbációra ítéltetik – bár hozzá kell tennem, hogy ezt a külvilágban megvetett tevékenységet itt szerető jóindulattal figyelik.

Cap d'Agde-on az a különlegesen meglepő, hogy a sokszínű szexuális tevékenységek, amelyek egyébként jóval izgatóbbak, mint bármelyik pornófilm jelenetei, úgy zajlanak le itt, hogy a legenyhébb erőszakot sem váltják ki a résztvevőkből, akik mindvégig megőrzik tökéletes udvariasságukat. Szeretném újra

felvetni a »szexuális szociáldemokrácia« fogalmát, mert úgy gondolom, hogy ezen a helyen a minden szerződésnek kijáró fegyelem és tisztelet parancsol, ugyanaz a fegyelem és tisztelet, amely lehetővé tette a németek számára, hogy két, szörnyen gyilkos világháborútól egy nemzedéknyi távolságra a romokban álló országban újra felépítsenek egy hatalmas és exportképes gazdaságot. Ebből a szemszögből egyébként érdekesnek tartanám szembesíteni a Cap d'Agde-ban létrejött szociológiai felvetésekkel azoknak az országoknak az állampolgárait, amelyekben ugyanezeknek a hagyományos értékeknek klasszikusan nagy a becsületük (pl. Japán, Korea). Ez a tiszteletteljes és törvénytisztelő magatartás, amely azok számára, akik eleget tesznek a szerződés feltételeinek, sok kellemes és élvezetes pillanatot biztosít, úgy látszik, komoly meggyőző erővel rendelkezik, mert lefektetett szabályok nélkül is elfogadtatja magát a telepen nyaraló legkülönbözőbb egyedekkel (gondolok itt a Nemzeti Frontra szavazó languedoci alakokra, az arab bűnözőkre, a Riminiből érkező olaszokra stb.).”

A levél Michelt éppen egy mély elméleti válság kellős közepén találta. Margenau teóriája szerint az individuális tudatot egy Fock-térben elhelyezkedő valószínűségi mezőhöz lehetne hasonlítani, a Fock-teret pedig a Hilbert-terek direkt összegeként lehetne meghatározni. Ezt a teret lényegében a szinaptikus rés szintjén fellépő elemi elektronikus jelenségekből kiindulva lehet létrehozni.

A normális emberi viselkedést tehát egy elasztikus meződeformáció hoz lehetne hasonlítani, a szabad cselekedetet pedig a tér meghasadásaként lehetne értelmezni, de milyen topológia szerint?

Egyáltalán nem volt evidens, hogy a Hilbert-terek természetes topológiája lehetővé teszi, hogy a szabad cselekedet megjelenésével számoljunk, és még az sem volt biztos, hogy az adott pillanatban egyáltalán lehetséges felvetni a problémát, ha csak nem különlegesen metaforikus alakban. Michel ugyanakkor arról is meg volt győződve, hogy elengedhetetlenül szükség van új konceptuális keretekre.

Esténként, mielőtt kikapcsolta volna a számítógépét, belépett az internetre, és elolvasta a nap folyamán beérkezett új kísérleti eredményeket. Jól látta, hogy a különböző országokban működő kutatóközpontok dicséretes haladást értek el – a vaktában való tapogatózás és az értelmétől megfosztott empirizmus területén.

Eredményeik semmiféle konklúzió levonását nem tették lehetővé, és arra sem voltak alkalmasak, hogy bármilyen teóriát lehessen építeni rájuk. Az egyéni tudat váratlanul,

látható ok nélkül, hirtelen jelent meg az állati nemzetségek láncolatában, kétségkívül jócskán megelőzve a nyelv megjelenését. A darwinisták, mint általában, a maguk öntudatlan finalizmusában mindenesetre hipotetikus szelektív előnyöket tulajdonítottak az egyéni tudat megjelenésének, és mint általában, ez nem magyarázott meg semmit, az egész elmélet nem volt több szeretetre méltó, misztikus rekonstrukciónál. Az is igaz, hogy az egyéni tudat megjelenéséről felállított antropikus elmélet sem volt sokkal meggyőzőbb. Igen, a világ adott magának egy szemet, amely képes szemlélni őt, és egy agyat, amely képes megérteni, amit a szem lát – na és akkor mi van? Ez semmit nem adott hozzá a jelenség megértéséhez. Az öntudat, amely még nem jelenik meg a fonalférgeknél, nyilvánvalóan jelen van már az olyan kevésbé specializálódott gyíkfajtáknál is, mint a *Lacerta agilis*: és több mint valószínű, hogy egy központi idegrendszer meglétét feltételezi, és még valami többet is. Ez a „valami több” abszolút rejtély maradt, a tudat megjelenését nem lehetett semmiféle atomi, biokémiai vagy sejt szintű adottságokkal kapcsolatba hozni, és ez elbátortalanította Michelt.

Vajon mit csinált volna Heisenberg? Mit tett volna Niels Bohr?

Messziről nézték volna a dolgokat, hosszan elgondolkodtak volna, sétáltak volna a mezőn, és zenét hallgattak volna. Az új sohasem a régi egyszerű interpolációjából jön létre, az információk úgy adódnak az információkhoz, ahogyan a homokszemek adódnak egymáshoz a sivatagban, és a természetüket eleve meghatározza az a konceptuális keret, amely a tapasztalatok határát is megszabja. Az adott pillanatban, jobban, mint valaha, a tudósoknak új látószögre lett volna szükségük.

Otthon, a konyhájába belépve felmerült benne a gondolat, hogy az emberi cselekedetek, és különösen az egyén politikai választásának szabadságába és racionális meghatározottságába vetett hit, amely a demokrácia alapjának számít, valószínűleg a szabadság és az előre nem láthatóság fogalmának összekeverésére épül. Egy folyadék-hullám turbulenciája egy híd pillére körül strukturálisan előreláthatatlan, ennek ellenére senkinek sem jutna eszébe szabad turbulenciáról beszélni. Michel kitöltött magának egy pohár fehérbort, behúzta a függönyt, és ledőlt egy kicsit, hogy gondolkozzék. A káoszelmélet egyenletei egyáltalán nem utalnak arra a fizikai közegre, amelyben a káosz megnyilvánulásai kifejeződnek, és ez a minden közegben való érvényességük tette lehetővé, hogy ezeket az egyenleteket a hidrodinamikában éppen úgy alkalmazni lehessen, mint a populációk genetikájában, a meteorológiában éppen úgy, mint a csoportszociológiában. Tehát jók a morfológiai

modellező képességeik, de az előrejelző tehetségük szinte a nullával volt egyenlő. Ezzel szemben a kvantummechanikai egyenletek lehetővé tették, hogy csodálatos, sőt tökéletes pontossággal előre lehessen látni a mikrofizikai rendszerek viselkedését, főleg abban az esetben, ha az alkalmazó soha többé nem akart visszakanyarodni a materiális ontológia irányába.

Legalábbis elhamarkodott, de az is lehet, hogy lehetetlen ötlet lett volna matematikai összeköttetést létesíteni a két elmélet között.

Ugyanakkor Michel meg volt győződve arról, hogy a neuronok és a szinapszisok fejlődési hálózatán létrejövő vonzóerők adhatják a kulcsot az emberi vélemények és cselekedetek megértéséhez.

Természetesen itt sem volt menekvés. Azok a nők és férfiak, akik a párok számára fenntartott bárókba jártak, nagyon hamar lemondtak az öröm kereséséről (mert az öröm finomságot, érzékenységet és lassúságot igényel) az őrzöngő, alapjaiban ösztönösen szexuális tevékenységért cserébe, amely tulajdonképpen szolgai imitálása volt a Canal +-on sugárzott divatos pornók gang bang-jeinek. Karl Marx „a profit arányának zuhanó tendenciáját” állította rendszere központjába mint romboló létokot, és az iránta érzett nagy tisztelet miatt kísértésbe esik az ember, hogy a Bruno és Christiane által látogatott libertinus hálózat centrumába „az öröm arányának zuhanó tendenciáját” állítsa romboló létokként. Csakhogy ez a magyarázat egyszerre lenne sommás és pontatlan. A vágy és az öröm mint másodlagos kulturális, antropologikus jelenségek végeredményben semmit nem magyaráznak meg a szexualitásból, amelynek korántsem meghatározó tényezői, éppen ellenkezőleg, szociológiai szempontból éppen a vágy és az öröm van keresztül-kasul meghatározva. Egy monogám, romantikus és szerelmes rendszerben az embernek nem lehet része vágyban és örömben, csak akkor, ha szeretve van, a „szeretni” szó egyedülálló értelmében. Abban a liberális társadalomban, amelyben Bruno és Christiane élt, a hivatalos kultúra (a reklámok, a magazinok, a társadalmi szervezetek és a közegészségügy) által felkínált modell a kaland, modellje volt, ezen a rendszeren belül a vágy és az öröm csak egy csábítási folyamat végkifejletét jelentheti, mert ebben a rendszerben az újdonságé, a szenvedélyé és az individuális cselekvése az abszolút főszerep. (A hivatali élet keretein belül egyébként éppen ezeket a tulajdonságokat kívánják meg a munkaadók az alkalmazottaiktól.) A csábítás intellektuális és erkölcsi kritériumai elvesztették a becsületüket a csábítás tisztán testi kritériumaival szemben, ennek következtében a pároknak fenntartott bárók látogatói

lassacskán beléptek egy olyan rendszerbe, amelyet a hivatalos kultúra lázálmának is tekinthetnénk: a sade-i rendszerbe. Ezen a rendszeren belül a farkak állandóan merevek és hatalmasak, a mellek szilikonosak, a picsák szórtelenek és mindig lucskosak. Azok a nők, akik ezeket a bárókat látogatták, és a Connexion vagy a Hot Video olvasói voltak, egyszerű célt tűztek ki maguk elé ezekre az estékre: rengeteg hatalmas faszra akarták felnyársaltatni magukat. A következő stádiumot az SM klubok jelentették számukra. Az elévezés szokás kérdése, ahogyan Pascal mondta volna valószínűleg, ha az efféle dolgok érdekelték volna.

Az egyik üzenet a palaiseau-i molekuláris biológiai kutatóintézetből érkezett. Intézeti utódja kutatóprogramot indított a mitokondriumok DNS-ének tanulmányozására. A kísérletek eredményei alapján valószínűvé vált, hogy a sejtmag DNS-ével ellentétben a mitokondriumok DNS-e nem rendelkezik azzal a javító mechanizmussal, amely helyrehozza a mutációk következtében megsérült kódokat – ez Michel számára tulajdonképpen nem okozott meglepetést. Az ohiói egyetemről egy ennél érdekesebb email érkezett: az ottani kutatócsoport az élesztőgombák tanulmányozásából kiindulva kimutatta, hogy a szexuális úton létrejövő fajták lassabban fejlődnek a klónozás útján létrejövő fajtáknál, tehát ebben az esetben a véletlenszerű mutációk hatékonyabbnak bizonyultak, mint a természetes kiválasztódás. A kísérlet végeredménye mulatságos volt, és nyilvánvalóan ellentmondott annak a klasszikus hipotézisnek, mely szerint a szexuális úton történő reprodukció az evolúció motorja. Persze ennek az eredménynek is inkább csak anekdotikus érdekessége volt Michel szemében. Amint sikerül teljesen felfejteni a genetikai kódokat (és ez már csak hónapok kérdése volt), az emberiségnek módjában áll majd ellenőrizni a saját biológiai evolúcióját, és akkor a szexualitásról kiderül, hogy valójában nem több haszontalan, veszélyes és regresszív tevékenységnél. Ám még ha a tudománynak sikerülne is elérnie arra a szintre, hogy felderítse a mutációkat, vagyis hozzávetőlegesen felmérhesse esetleges ártalmas hatásait, akkor is nehezen lehetne bizonyítani, hogy ezek a hatások elkerülhetetlenül fellépnek, vagyis nem lehetne általánosan használható és végleges jelentést rendelni hozzájuk. Michel úgy látta, hogy a kutatóknak nyilvánvalóan ebbe az irányba kellene elindulniuk.

Amikor mosolygott, felragyogott hajdani vonzereje, megkopott varázserő, bárki láthatta rajta, hogy egy tönkrement ember vonzereje, de mégiscsak igazi

vonzerő. – Csak viccelek... Az az igazság, hogy az egész már egyáltalán nem érdekel. A tudás, az igen... A tudásvágyam megmaradt. Furcsa dolog ez. Tudja, a leggyakrabban még a tudósokban sem él igazi tudásvágy. Általában megelégszenek azzal, hogy karriert csináljanak, és attól kezdve már csak a hivatali előmenetelük érdekli őket. Pedig a tudásvágy alapvető szerepet játszott az emberiség történetében. Képzeljünk el egy olyan világot, amelyben egy csapatnyi ember – mondjuk néhány száz ember az egész földgolyón – megszállottan űz egy nagyon nehéz, nagyon elvont, és a beavatatlanok számára teljesen érthetetlen tevékenységet.

Az emberiség nagy része sohasem ismeri meg ezeket az embereket, nem tudják, milyen nagy a hatalmuk, a vagyonuk és a dicsőségük, és még felfogni is képtelenek, mekkora örömmel tölti el őket a tevékenységük. Pedig ez a néhány száz ember képviseli a világ legfontosabb hatalmát, még hozzá egy nagyon egyszerű, nagyon kicsi oknál fogva: kezükben tartják a racionális bizonyosság kulcsát.

Persze kijelenthetjük, hogy a Nyugat mértéktelen érdeklődést tanúsított a filozófia és a politika iránt, hogy túl sok energiát fecsérelt filozófiai és politikai kérdések megvitatására, és azt is kijelenthetjük, hogy a Nyugat szenvedélyesen szerette az irodalmat és a művészeteket, de az az igazság, hogy története folyamán semminek sem volt akkora súlya, mint a racionális bizonyosságnak. A racionális bizonyosság iránti sóvárgásában a Nyugat végül is mindent feláldozott: a vallását, a boldogságát, a reményeit, és végeredményben az életét. Erre is gondolnunk kell, amikor a nyugati civilizáció egésze felett ítélkezünk. – Tűnődve elhallgatott. Tekintete egy ideig az asztalok között röpködött, azután megpihent a poharán.

– Emlékszem egy fiúra, akit a középiskolában ismertem meg, tizenhat éves koromban. Nagyon bonyolult, nagyon gyötrődő lélek volt. Gazdag, hagyománytisztelő családból származott, és ő maga is teljesen elfogadta a környezete értékrendjét. Egyszer egy beszélgetésünk során azt mondta: „Egy vallás értékét annak az erkölcsnek a minősége határozza meg, amely a létrejöttét megalapozta.” Elnémultam a meglepetéstől és a csodálattól. Azóta sem tudom, hogy vajon Philippe magától jutott-e erre a következtetésre, vagy egy könyvben olvasta valahol, mindenesetre ez a mondat óriási hatással volt rám. Negyven éve rágódom rajta, és ma már azt hiszem, hogy Philippe tévedett. Most úgy gondolom, hogy a vallással kapcsolatban lehetetlen kizárólag erkölcsi nézőpontra helyezkedni, ugyanakkor Kantnak is igaza van, amikor kijelenti, hogy még az emberiség Megváltóját is az etika egyetemes törvényei alapján kell megítélnünk. Én mindenesetre most már azt gondolom, hogy a különféle vallások elsősorban a világ megmagyarázására tett

kísérletek, csak hogy egyetlen ilyen kísérlet sem állhatja meg a helyét, amint beleütközik a racionális bizonyosság iránti igényünkbe.

A matematikai bizonyítások és a tudományos kísérletek az emberi tudat meghatározó szerzeményei. Tudom, hogy a tények mintha ellentmondának nekem, azt is tudom, hogy az iszlám – a világ messze legbutább, leghamisabb és a legmaradibb vallása – napjainkban egyre jobban előretör, de ez csak felszínes és átmeneti jelenség, és az iszlám hosszú távon halálra van ítélve, még inkább, mint a kereszténység

Walcott a shannoni repülőtéren várta őt. FÜRGE mozgású, zömök férfi volt, vörösszőke fején kopasz folt. Toyota Starlet-jével gyorsan kanyargott a ködös legelők és sziklák között. A kutatóközpont Galway közelében, Rosscahill megye területén feküdt. Walcott megmutatta Djerzinskinek az intézet eszközeit, és bemutatta őt az operátoroknak is, akik majd a segítségére lesznek abban, hogy elvégezhesse a kísérleteit és beprogramozhassa a molekuláris konfigurációk számításait. A központ felszerelése ultramodern volt, a termek makulátlanul tiszták – az egészet a CEE finanszírozta. A légkondicionált teremben Djerzinski megnézte a két, torony alakú, nagy Cray számítógépet, vezérlőpaneljük világított a félhomályban.

Párhuzamos multiprocesszorai már készen álltak arra, hogy integrálják a Lagrange-függvényeket, a hullámfüggvényeket, a spektrális felbontásokat és a Hermite-vivőelemeket. Mostantól fogva ebben az univerzumban fog zajlani az élete. Összefont karjait erősen a mellkasához szorította, de így sem tudta eloszlatni a testét hirtelen elárasztó különös szomorúságot és belső hideget. Walcott megkínálta egy kávéval a kávéautomatából. A nagy üveglapon keresztül a zöldellő lejtőkre láttak, amelyek a Lough Corrib sötét vizébe vesztek.

Amikor a rosscahilli főút felé fordultak, elhajtottak egy szelíd lejtésű rét mellett, ahol az átlagosnál kisebb termetű, szép világosbarna szőrű tehenek legelésztek. „Megismeri őket? – kérdezte Walcott mosolyogva. – Ezek azoknak a teheneknek a leszármazottai, amelyek az ön munkájából jöttek létre ezelőtt tíz évvel. Akkoriban még egészen kicsi, nem túl jól felszerelt kutatóközpont voltunk, és maga hatalmas segítséget nyújtott nekünk. Ezek a tehenek erősek, gyorsan szaporodnak, és csodálatos tejet adnak. Megnézi őket?” – Leparkolt egy dűlőúton. Djerzinski a mezőt szegélyező, alacsony kőfalhoz sétált. A tehenek nyugodtan rágták a fűvet, fejüket időnként a szomszédjuk fejéhez dörzsölték. Két tehén a fűben heverészett. Ő hozta

létre, vagy legalábbis ő tökéletesítette azt a genetikai kódot, amely a sejtjeik replikációját irányította. Olyannak kellett volna lennie a szemükben, mint Istennek, de úgy látta, hogy jelenléte teljesen közömbös a számukra. Ködréteg ereszkedett le a domb felől a rétre, és fokozatosan eltakarta a szeme elől a teheneket. Visszaballagott a kocsihoz.

Walcott a kormány mellett ült, és Craven cigarettáját szívta. Lágy, tartózkodó hangon (ez a tartózkodás azonban egyáltalán nem a közömbössége jele volt) megkérdezte Micheltől: „Gyászol valakit?”

Michel elmesélte neki Annabelle betegségének és halálának történetét. Walcott hallgatta, néha megcsóválta a fejét vagy felsóhajtott. Az elbeszélés után egy ideig csak ült, meggyújtott és elnyomott egy újabb cigarettát, majd azt mondta: „Én nem vagyok igazi ír. Cambridge-ben születtem, és azt hiszem, túlságosan is angol maradtam. Az angolokról általában azt tartják, hogy csodálatosan kifejlesztették magukban a hidegvér és a tartózkodás képességét, azt a módszert, hogy az élet eseményeire, még a letragikusabbakra is humorral, távolságtartással tekintsenek. Ez körülbelül igaz is, és totális hülyeség az angolok részéről. A humor nem védi meg az embert, a humor végül is nem jó szinte semmire. Lehet humorral viszonyulni az élet eseményeihez éveken, akár évtizedeken keresztül is, bizonyos esetekben szinte életünk végéig képesek vagyunk humoros nézőpontból szemlélni a világot, de a végén az élet mégiscsak összetöri a szívünket. Bármilyen bátran, humorral és hidegvérrel éljük az életünket, a végén mégis összetörik a szívünk.

És akkor nem nevetünk többé. A végén nem marad más, csak a magány, a hideg és a csend. A végén nem marad más, csak a halál.”

Beindította az ablaktörlőt és elfordította a slusszkulcsot. „Itt nagyon sok a katolikus – tette hozzá –, de azért lassan változik a helyzet. Írország modernizálódik. Sok fejlett technológiájú vállalat költözik ide a szociális terhek és az adóterhek csökkentése miatt – a mi régiókba települt a Roche és a Lilly is. És persze ott a Microsoft, a fiatalok mind a Microsoftnál szeretnének dolgozni. Egyre kevesebben járnak misére, nagyobb a szexuális szabadság, mint néhány éve, több diszkó nyílik, és egyre többen szednek antidepresszánsokat. Vagyis minden a klasszikus forgatókönyv szerint zajlik...”

Megint a tó mellett mentek. A nap fénye előtört a ködréteg mögül, és szikrázó, szivárványszínű pászmákat vetett a víz felszínére.

„Persze a katolicizmus még mindig nagyon erős – folytatta Walcott. – A kutatóközpontban dolgozó technikusok többsége katolikus, ami nem teszi könnyűvé

a velük való kapcsolatokat. Megbízhatóak, udvariasak, de kicsit úgy néznek rám, mint egy kívülállóra, akivel nem lehet igazán beszélni.”

Október közepétől az Atlanti-óceánról érkező vastag köd beborította a Clifden félszigetet. Az utolsó turisták is elutaztak. Nem volt hideg, de minden puha szürkességben fürdött. Djerzinski ritkán ment el otthonról. Három DVD-t hozott magával, amelyek negyven gigabájtnyi adatot tartalmaztak.

Időnként bekapcsolta a számítógépét, megvizsgált egy bizonyos molekuláris konfigurációt, azután egy csomag cigarettával a keze ügyében elnyúlt a hatalmas ágyon. Megérkezése óta még nem ment be a kutatóközpontba. A hatalmas ablakon át a lassan hömpölygő ködöt bámulta.

November 20. körül kitisztult az ég, hidegebbé és szárazabbá vált az idő. Djerzinski rászokott, hogy hosszú sétákat tegyen a parti úton.

Elment Gortumnagh és Knockavally mellett, általában Claddaghduffig is elsétált, néha az Aughrus Pointig is. Ezeken a sétákon tehát Európa legnyugatibb pontján találta magát, a nyugati világ legszélső pontján. Előtte az Atlanti óceán nyúlt el; négyezer kilométernyi óceán választotta el Amerikától.

Hubczejak szerint ez a két vagy három, magányos elmélkedéssel töltött hónap, amely alatt Djerzinski nem csinált semmit, nem kezdett bele egyetlen kísérletbe sem, nem programozott be egyetlen számítást sem, kulcsfontosságú időszaknak számított a munkásságában, mert ekkor merülhettek fel benne későbbi elméletének legfontosabb alapelemei. 1999 utolsó pár hónapja egyébként az egész nyugati emberiség számára furcsa időszakot jelentett, amely különös várakozásban, valamiféle süket kérdézésben telt el.

1999. december 31. péntekre esett. A Verriéres le Buisson-i klinikán, ahol Bruno töltötte élete hátralévő idejét, kis ünnepséget rendeztek a betegek és az ápolószemélyzet részvételével. Paprikás chipset ettek és pezsgőt ittak hozzá. Éjfél felé Bruno az egyik ápolónővel táncolt.

Nem volt boldogtalan, az orvosok megtették a hatásukat, és már minden vágy halott volt benne. Nagyon szerette az uzsonnákat, és szerette vacsora előtt a többiekkel megnézni a televíziós vetélkedőket. Már nem várt semmit a napok váltakozásától, és a második évezred utolsó estéje kellemesen telt a számára.

A világ temetőiben a nemrég meghalt emberek tovább rohadtak a sírjukban, és szép lassan csontvázvá változtak át.

Michel otthon töltötte az estét. Távol lakott a falutól, ezért nem érték el hozzá az ünnep hangjai. Emlékezetén többször átfutott Annabelle képe, meglágyulva és megnyugtatóan, és néha megjelent előtte a nagyanyja képe is.

Eszébe jutott, hogy tizenhárom vagy tizennégy éves korában kicsi izzókból lámpácskákat csinált magának, kis szerkezeteket, amelyeket állandóan ki-be kapcsolgatott. Eszébe jutott egy kis motoros repülőgépmo­dell is, a nagymamájától kapta, és sohasem sikerült összeszerelnie. Szép, kekiszínű kis repülőgép volt, de végül a dobozában maradt. Létezésének, amelyet a kor szellemi áramlatai határoztak meg, lám, mégiscsak voltak egyedi vonásai is. Vannak lények, és vannak gondolatok. A gondolatok nem foglalnak el teret.

A lények elfoglalják a tér egy darabját, látjuk is őket. A képük megjelenik a szemlencsén, áthalad az érhártya folyadékán, és eléri a retinát. Michel ott ült egyedül a kihalt házban, és csendesen figyelte az emlékek szerény felvonulását. Az este folyamán szép lassan eltöltötte egy határozott gondolat: hamarosan újra dolgozni fog.

A föld egész felszínén a megfáradt, kimerült, saját magában és a saját történetében kételkedő emberiség jól-rosszul felkészült arra, hogy belépjen egy új évezredbe.

1905 és 1915 között a szinte teljesen egyedül dolgozó Albert Einsteinnek szegényes matematikai ismeretek birtokában, abból az első intuíciónál kiindulva, amelyet a korlátozott relativitás fogalma jelentett, sikerült kidolgoznia a gravitáció, a tér és az idő általános elméletét, amely döntő hatást gyakorolt az asztrofizika további fejlődésére. Ezt a kockázatos, magányos küzdelmet, amelyet (Hilbert kifejezésével élve) Einstein „az emberi szellem dicsőségéért” folytatott, az előre látható praktikus hasznosság reménye nélkül, a kutatók közössége számára akkoriban elérhetetlen területeken, talán csak Cantor munkásságához hasonlíthatnánk, aki felállította a cselekedetekben megnyilvánuló végtelenség tipológiáját, vagy Gottlob Frege munkásságához, aki újradefiniálta a logika alapjait.

Hubczejak azonban úgy gondolja, és ezt ki is fejt a Clifden Notes előszavában, hogy Einstein teljesítményét ahhoz a magányos intellektuális tevékenységhez is hasonlíthatjuk, amelyet Michel Djerzinski 2000 és 2009 között folytatott Clifdenben – annál is inkább, mert ahogyan Einstein a maga korában, most Djerzinski sem

rendelkezett elegendő matematikai tudással ahhoz, hogy igazán szigorú alapon fejthesse ki az intuícióit.

A redukált osztódás topológiája című, 2002-ben megjelent első publikációjának mégis jelentős visszhangja volt. Ebben az írásában Djerzinski bebizonyította, méghozzá kétségbevonhatatlan termodinamikai érvekre támaszkodva, hogy a redukált osztódás pillanatában fellépő kromoszóma-szeperáció, amelynek az a célja, hogy haploid ivarsejtek jöhessenek létre, önmagában is strukturális instabilitás forrása, ami más szavakkal azt jelenti, hogy minden szexuális úton szaporodó faj szükségszerűen halálra van ítélve.

A 2004-ben megjelent, Három topológiai feltételezés a Hilbert-terekben című publikációja már nagyobb meglepetést keltett. Ezt a tanulmányt úgy is lehetett értelmezni, mint a folytonosság dinamikája elleni reakciót, mint a formák algebrájának újradefiniálására tett kísérletet – az írás egyébként különös módon platóni hatásokat is tükrözött. A hivatásos matematikusok, bár elismerték az elővezetett feltételezések eredetiségét, boldogan emelték ki a tudományos szigorúság hiányát, és a megközelítés kicsit anakronisztikus jellegét. Hubczejak is beismeri, hogy Djerzinski abban az időben valóban nem férhetett hozzá a legfrissebb matematikai publikációkhoz, de az az ember benyomása, hogy ezek nem is nagyon érdekelték. Egyébként a 2004 és 2007 között folytatott tevékenységéről nagyon kevés adattal rendelkezünk.

Rendszeresen bejárt a galwayi kutatóközpontba, de a kutatókkal fenntartott kapcsolata tisztán technikai, funkcionális jellegű volt.

Megtanulta a Cray kezelésének alapelveit, ami lehetővé tette a számára, hogy programozók nélkül is boldoguljon. Úgy tűnik, hogy csak Walcott-tal tartott fenn valamennyire is személyes kapcsolatot.

Walcott is Clifden mellett lakott, és délutánonként néha meglátogatta Djerzinskit. Az ő emlékei szerint Djerzinski gyakran idézte Auguste Comte-ot, különösen a Clotilde de Vaux-hoz írt leveleit és a Szubjektív szintézist, a filozófus utolsó, befejezetlen művét. Comte-ra, beleértve a tudományos módszertan területét is, úgy tekinthetünk, mint a pozitivizmus igazi megalapítójára. Nem volt a korának olyan metafizikai áramlata vagy ontológiája, amelynek megkegyelmezett volna. Sőt, az is valószínű, emelte ki Djerzinski, hogy ha Comte olyan intellektuális helyzetbe került volna, mint Niels Bohr 1924 és 1927 között, valószínűleg akkor is fenntartotta volna engesztelhetetlen pozitivistá álláspontját, és közel került volna a koppenhágai interpretációhoz. Mindenesetre az a ragaszkodás, amelyet Comte a társadalmi állapotok valósága iránt tanúsított az individuális létezők fikciójával kapcsolatban,

újából és újból megújuló érdeklődése a történelmi folyamatok és a tudatfolyamatok iránt, valamint felfokozott szentimentalizmusa arra enged következtetni, hogy talán nem fogadta volna ellenségesen a legújabb ontológiai áramlatot, amely Zurek, Zeh és Hardcastle tevékenysége óta egyre jobban megerősödött, és amelynek az a lényege, hogy a tárgyak ontológiáját felváltja az állapotok ontológiája. Hiszen egyedül az állapotok ontológiája képes újra megteremteni az emberi kapcsolatok gyakorlati lehetőségét. Az állapotok ontológiájában az összetevők teljesen megkülönböztethetetlenek, és az embernek arra kell korlátoznia magát, hogy egy mérhető szám útján minősítse őket.

Az egyedüli fogékony entitások, amelyeket az állapotok ontológiájában újra lehetne identifikálni és megnevezni, a hullámtevékenységek, illetve az ő közvetítésükön keresztül maguk a helyvektorok – ebből következik az az analóg lehetőség, hogy újra értelmet adjunk a barátságnak, a szimpátiának és a szeretetnek.

Walcottnak egyre gyakrabban támadt az az érzése, hogy Djerzinski bizonytalan, sőt misztikus utakra tévedt. Maga Walcott a radikális instrumentalizmus élharcosa volt. Ez az irányzat az angolszász pragmatikus hagyományban gyökerezett, bár nyomot hagyott rajta a Bécsi Kör tevékenysége is. Walcottnak kicsit gyanús volt Comte munkássága, ő túlságosan romantikusnak találta. Szemben a materializmussal, amelyet felváltott, a pozitívizmus valóban alkalmas volt rá, hogy egy új humanizmus megalapítója legyen (a materializmus tulajdonképpen összeegyeztethetetlen volt a humanizmussal, és végül sikerült is elpusztítania). Természetesen a materializmusnak is megvolt a maga történelmi fontossága, mert el kellett hárítani az első akadályt – Istent. Az emberek el is hárították, mire szorongás és kétségek között találták magukat. Mostanra már elhárult egy második akadály is, méghozzá Koppenhágában. Az embereknek nem volt többé szükségük sem Istenre, sem a tudatuk alatt meghúzódó valóság eszméjére. „Vannak emberi észlelések – mondta Walcott –, emberi bizonyosságok és emberi tapasztalatok.

Ott az értelem, hogy összekösse ezeket az észleléseket, és ott vannak az emóciók, hogy életben tartsák őket. Mindezek a dolgok kifejlődnek bármiféle metafizika vagy ontológia nélkül is. Többé már nincs szükségünk Isten, a természet vagy a valóság eszméjére. A tapasztalatok eredményeiből kiindulva és az ésszerű interszubjektivitás segítségével a megfigyelők közösségében létrejöhetnek a megegyezések. A tapasztalatokat természetesen elméletek kapcsolják egymáshoz, az elméleteknek pedig a lehető legjobban meg kell felelniük a gazdasági alapeszmének, ugyanakkor

szükségszerűen megcáfolhatóknak kell lenniük. Létezik egy felfogott világ, egy megérezett világ, egy emberi világ.”

Djerzinski nagyon is jól tudta, hogy Walcott álláspontja támadhatatlan. Lehet, hogy az ontológia iránti vágy csak az emberi szellem gyermekbetegsége? 2005 végén egy dublini utazása alkalmával felfedezte a *Book of Kells*-t, ezt az élénk színekkel kifestett, hallatlan formai összetettségű kéziratot, amelyet valószínűleg egy i. sz. VII. században élt író szerzetes alkotott.

Hubczejak meg van győződve róla, hogy a kézirattal való találkozás meghatározó pillanatot jelentett Djerzinski gondolkodásának fejlődésében. Valószínűleg ennek a műnek a hosszadalmas tanulmányozása segítette hozzá – egy sor olyan intuíción keresztül, amelyek számunkra utólag csodaszerűnek tűnhetnek –, hogy a biológiában talált makromolekulák esetében túltegye magát az energetikai stabilitási számításokon. Bár nem fogadjuk el mindig szó szerint Hubczejak megállapításait, el kell ismernünk, hogy a *Book of Kells* a századok folyamán mindig elragadtatót csodálatkitöréseket váltott ki tanulmányozóiból. Nézzük például Giraldu Cambrensis leírását 1185-ből:

Ez a könyv a négy Evangélium konkordanciáját tartalmazza Szent Jeromos szövege alapján, és majdnem annyi csodálatosan kiszínezett rajzot, ahány oldala van. Emitt az isteni fenség csodálatosan megrajzolt orcáját szemlélhetjük, amott az evangélisták rejtelmes ábrázolását, olyiknak hat szárnya vagyon, másoknak három vagy kettő. Emitt látjuk a sast, amott a bikát, emitt egy férfiú orcáját, amott egy oroslánét, és még más, megszámlálhatatlanul sok rajzokat. Ha léha felületességgel pillantunk rájuk, futólag, azt gondolhatnánk, hogy nem mások ezek, mint durva mázolmányok, és semmiképpen sem gondos alkotások. Nem látunk bennük semmi finomságot, pedig minden részletük csupa finomság. Am aki veszi magának a fáradságot, hogy nagyon figyelmesen megszemlélje őket, és tekintetével behatoljon a művészet titkaiba, olyan összetettséget fedezhet fel bennük, olyan finomságot és kecsességet, csodálatos egységbefogva, szorítva és simítva, olyan eleven és fényes színeket, hogy kertelés nélkül kijelenthetjük: mindezek a dolgok bizonyára nem ember, hanem angyalok kezétől származnak.

Hubczejak úgy gondolja – és ebben is igazat kell neki adnunk –, hogy egy új filozófia, még akkor is, ha látszólag egy tisztán logikai axiómarendszer alakjában jelenik meg, mindig a világegyetem új vizuális felfogását feltételezi. Djerzinski testi halhatatlansággal ajándékozta meg az emberiséget, tehát nyilvánvalóan mélyen megváltoztatta az időfelfogásunkat, de Hubczejak szerint az volt a legnagyobb érdeme, hogy lerakta a tér új filozófiájának alapjait. A tibeti buddhizmusban leírt

világ képének megértése elválaszthatatlan a mandalákban megjelenő képek végtelen és körkörös figuráinak hosszadalmas szemlélésétől, és Démokritosz gondolkodását is csak akkor érthetjük meg igazán, ha elképzeljük őt, ahogyan a nap ragyogását figyeli a fehér köveken, egy görög szigeten, egy augusztusi délutánon. Djerzinski gondolataihoz akkor tudunk igazán közel kerülni, ha belemerülünk a keresztek és a spirálok alkotta végtelen szerkezetbe, amely a Book of Kells díszítő háttérét adja, vagy ha újra elolvassuk Djerzinskinek a Meditáció az összefonódásról című csodálatos szövegét, amelyet a Clifden Notesszal egy időben írt, és amelyet a Book of Kells inspirált.

A természet formái – írja Djerzinski – emberi formák. Az agyunkban jelennek meg a háromszögek, az összefonódások és az elágazások. Felismerjük őket, észleljük őket, közöttük élünk. Ezek között a teremtményeink, emberi és emberrel közölhető teremtményeink között fejlődünk és halunk meg. A tér közepén, az emberi tér közepén határokat hozunk létre, ezekkel a határokkal alakítjuk ki a teret, az eszközeink közötti teret.

A kevésbé művelt embert – folytatja Djerzinski – rettegéssel tölti el a tér tudata; hatalmasnak, túl sötétnek és tátongóan üresnek képzelet.

Úgy képzelet, hogy az emberi lények egy gömb elemi formájába zárva élnek, a tértől elszigetelve, a térben összezsugorodva, a három dimenzió örök jelenlététől összemorzsolódva. Az emberi lényeket rettegéssel tölti el a tér tudata, összehúzzák magukat, fáznak, félnek.

A legjobb esetben átkelnek a téren, és szomorúan köszöntik egymást a tér közepén. Pedig ez a tér saját magukban van, ez a tér az ő lelkük teremtménye.

Ebben a térben, amelytől félnek, az emberi lények megtanulnak élni és meghalni, és saját lelki terükben létrejön az elkülönülés, az eltávolodás és a szenvedés. Erről nemigen van mit mondani: a szerelmes hallja szeretője hívó szavát az óceánokon és a hegyeken túlról, és a hegyeken és az óceánokon túlról az anya meghallja a gyermeke hívó szavát. A szeretet összeköt, és örökre összeköt. A jó megvalósulása a kapcsolódás, a rossz megvalósulása az elszakadás.

A rossz másik neve az elkülönülés, ugyanakkor ez a hazugság másik neve is. Valójában csak egyetlen csodálatos, hatalmas és kölcsönös összefonódás létezik.

Hubczejak helyesen jegyzi meg, hogy nem az volt Djerzinski legnagyobb érdeme, hogy túl tudott lépni az individuális szabadság fogalmán (hiszen az ő korában ez a fogalom már teljesen értéktelenedett, és hallgatólagosan mindenki elismerte, hogy

semmiféle emberi fejlődésnek nem szolgálhat többé alapjául), hanem az, hogy a kvantummechanikai posztulátumok – tagadhatatlanul kissé kockázatos – interpretációján keresztül sikerült olyan feltételeket alkotnia, amelyek között újra lehetséges a szerelem. És itt most még egyszer meg kell idéznünk Annabelle képét, mert bár Djerzinski maga sohasem ismerte meg a szerelmet, Annabelle közvetítésével legalább sikerült képet kialakítania róla, és számot tudott vetni azzal, hogy a szerelemnek valamiképpen, és egyelőre még nem ismert módokon, van helye a világban. Valószínűleg ez a gondolat vezette elmélete kidolgozásának utolsó hónapjaiban, bár ezekről a hónapokról nagyon keveset tudunk.

Azon néhány ember emlékei szerint, akikkel Djerzinski az utolsó heteiben futólag érintkezésbe került, azokban az időkben mintha valamiféle belenyugvás szállt volna le rá. Feszült és mozgékony arca kisimult. Hosszan, céltalanul sétált a Sky Roadon, álmodozva bandukolt a mozgékony ég alatt. A Nyugat felé vezető út a dombok között kanyargóit, hol enyhén, hol élesen. A ragyogó tenger vibráló fénye megtört az utolsó sziklás szigetecskéken. A látóhatáron az egymásra torlódó, rohanó felhők zavaros és ragyogó tömeget alkottak, és valami különös anyagi jelenléte sugároztak. Djerzinski könnyedén lépkedett, az arca finom vízködbben fürdött. Tudta jól, hogy munkája véget ért. A szobában, amelyet irodává alakított át, és amelynek ablakai az Errislannan fokra néztek, összerendezte a jegyzeteit – több száz oldalt, amelyek a legkülönfélébb témákkal foglalkoztak. Tulajdonképpen tudományos munkájának eredménye nyolcvan gépelt oldalból állt – úgy döntött, nem szükséges részleteznie a számításait.

2009. május 27. délutánján Galway főpostájára ment. A nyolcvan oldalas tanulmány egyik példányát elküldte a párizsi Tudományos Akadémiának, a másikat a Nature című folyóiratnak, Nagy-Britanniába. Ami ezután következett, arról nem tudunk semmi bizonyosat. Abból a tényből, hogy az autóját közvetlenül az Aughrus Point mellett találták meg, öngyilkosságra lehet következtetni, annál is inkább, mert sem Walcott, sem a kutatóintézet technikusai nem lepődtek meg ezen a végkifejleten. „Volt benne valami kegyetlenül szomorú, jelentette ki Walcott, azt hiszem, hogy a legszomorúbb ember volt, akivel életemben találkoztam, és még a szomorúság kifejezést is túl enyhének találom az ő esetében. Inkább azt mondhatnám, hogy olyan volt, mint akiben összetört, véglegesen elpusztult valami. Mindig úgy éreztem, hogy az élet teher a számára, és hogy semmi kapcsolatot nem érez önmaga és bármiféle élő dolog között. Azt hiszem, hogy kitöltötte pontosan azt az időt, amelyre a munkája befejezéséhez szüksége volt, és mi el sem tudjuk képzelni, mindez milyen iszonyú erőfeszítésbe került.”

Ennek ellenére Djerzinski eltűnését még mindig rejtély övezi, és az a tény, hogy soha nem találták meg a testét, makacsul táplálja a legendát, amely szerint Ázsiába utazott volna, pontosabban Tibetbe, hogy munkájának eredményét összevesse a buddhista hagyomány tanításaival. Ezt a feltételezést ma már egyértelműen elvethetjük.

Egyrészt mert semmi nyoma sincs annak, hogy Djerzinski Írországból Ázsiába repült volna, másrészt mert azok a rajzok, amelyeket a jegyzetfüzete utolsó lapjain találtak, és egy időben mandalaként értelmeztek, végül a kelta szimbólumok variációjának bizonyultak, és a Book of Kells szimbólumaihoz hasonlítanak.

Ma azt gondoljuk, hogy Michel Djerzinski Írországból halt meg, abban az országban, amelyet élete utolsó éveinek színhelyéül választott. Szinte bizonyos, hogy miután bevégezte munkáját, és úgy érezte, hogy nem köti többé semmi az emberi világhoz, a halált választotta. Sokan tanúsíthatják, mennyire elbűvölte a nyugati világnak ez a legszélső pontja, amely állandóan mozgékony és lágy fényben fürdik, ahol annyira szeretett sétálni, és ahol, ahogyan az utolsó jegyzeteiben írja, „összeolvad az ég, a fény és a víz”. Ma már azt gondoljuk, hogy Michel Djerzinski belesétált a tengerbe.
